

Из глубины веков и земли:

археологические находки на территории Беларуси

**ИЗ ГЛУБИНЫ ВЕКОВ И ЗЕМЛИ:
АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ НАХОДКИ НА ТЕРРИТОРИИ БЕЛАРУСИ**

Аннотированный библиографический список

Составитель **Фенченко** Наталья Викторовна

Ответственный за выпуск Т. Н. Адамян

Компьютерная верстка Е. В. Юпатовой

Художественное оформление Н. П. Шпехт

Тираж 3 экз.

Напечатано на ксероксе ГУ «Витебская областная библиотека имени В. И. Ленина»

210601 г. Витебск, ул. Ленина, д. 8а

E-mail: vlib@vlib.by

**ИЗ ГЛУБИНЫ ВЕКОВ И ЗЕМЛИ:
АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ НАХОДКИ НА ТЕРРИТОРИИ БЕЛАРУСИ**

Аннотированный библиографический список

Витебск, 2023

УДК 011/016:930.26(476)

ББК 91.9:63.48(4Бен)-4

ИЗ5

Составитель *Н. В. Фенченко*

Редакционная коллегия:

О. М. Комендантова (отв. ред.), В. М. Овсянникова

Ответственный за выпуск *Т. Н. Адамян*

Из глубины веков и земли: археологические находки на территории Беларуси : аннотированный библиографический список / ГУ «Витебская областная библиотека имени В. И. Ленина», Отдел информационно-библиографической работы ; [сост. Н. В. Фенченко]. – Витебск, 2023. – 72 с.

Археология – историческая дисциплина, изучающая прошлое человечества по вещественным источникам. Археологическое наследие – весомая составляющая исторического прошлого любого народа и является частью материальной культуры, которое включает следы человеческого обитания и состоит из мест, фиксирующих проявления деятельности человека.

В предлагаемом библиографическом пособии представлена информация об изданиях из фондов Витебской областной библиотеки имени В. И. Ленина, отражающих вопросы становления и развития археологической науки в Беларуси, охраны историко-археологического наследия, посвященных научным достижениям знаменитых отечественных археологов. Имеющиеся источники выявляют проблемы музеефикации памятников археологии, содержат сведения об археологических открытиях и находках.

Данный библиографический список адресован историкам, археологам, сотрудникам музеев и всем, кто интересуется археологическим наследием Беларуси.

ГУ «Витебская областная библиотека имени В. И. Ленина», 2023

Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2017. – № 9. – С. 94–99.

На примере деятельности Белорусского добровольного общества охраны памятников истории и культуры рассмотрены особенности организации охраны памятников археологии на территории БССР в 1965–1985-е гг.

386. **Плавінскі, М.** Дзейнасць Глыбоцкага аддзела Польскага краязнаўчага таварыства па ахове і вывучэнні археалагічнай спадчыны міжваеннай Дзісеншчыны / М. Плавінскі, К. Шыталь // Беларускі гістарычны часопіс. – 2021. – № 4. – С. 26–30.

Асветлены практычныя намаганні Глыбоцкага аддзела Польскага краязнаўчага таварыства, а таксама Музея Дзісенскай зямлі, заснаванага па ініцыятыве інжынера Л. Пякарскага, па даследаванні і ахове гісторыка-культурнай спадчыны, у тым ліку помнікаў археалогіі края.

387. **Рэспубліка Беларусь.** Законы. Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб культуры : [ад 20 ліп. 2016 г.] : па стане на 6 лют. 2023 г. – Мінск : Нац. цэнтр прававой інфарм. Рэсп. Беларусь, 2023. – 280 с.

388. **Юрчак, Д.** Зеркало живых: к вопросу о сохранении старинных некрополей в Республике Беларусь / Д. Юрчак // Беларуская думка. – 2022. – № 1. – С. 85–91.

Рассмотрен вопрос охраны и юридического статуса старинных кладбищ, приведены исторические примеры решения вопроса их размещения в крупных городах в условиях урбанизации.

Разгледжаны лёс старажытных скарбаў Беларусі – паясоў Вітаўта, вызначаны пытанні аховы гісторыка-культурнай спадчыны.

378. **Мартыненко, И.** О возможности повышения эффективности правовой защиты археологических объектов и артефактов за счет использования инструментов Конвенции ЮНЕСКО об охране подводного культурного наследия / И. Мартыненко // Юстиция Беларуси. – 2018. – № 7. – С. 57–61.

379. **Мартыненко, И. Э.** Международно-правовая охрана археологического наследия / И. Э. Мартыненко // Промышленно-торговое право. – 2003. – № 1. – С. 115–127.

380. **Мартыненко, И. Э.** Охрана подводного археологического наследия: международно-правовой и национальный аспекты / И. Э. Мартыненко // Журнал международного права и международных отношений. – 2009. – № 1. – С. 3–8.

381. **Мартыненко, И. Э.** Понятие и состав археологического наследия / И. Э. Мартыненко // Право.by. – 2010. – № 3. – С. 170–175.

382. **Мартыненко, И. Э.** Правовые последствия обнаружения клада: анализ законодательства государств – участников СНГ / И. Э. Мартыненко // Международное публичное и частное право. – 2014. – № 4. – С. 42–46.

383. **Мартыненко, И. Э.** Правоохранительная деятельность по противодействию незаконным раскопкам памятников археологии / И. Э. Мартыненко // Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. Серыя 2, Гісторыя. Эканоміка. Права. – 2015. – № 2. – С. 151–158.

384. **Орлова, Т. А.** Территория музея-заповедника как объект охраны / Т. А. Орлова // Матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі (па выніках навукова-даследчай работы ў 2007 г.) / уклад. Т. А. Джумантаева. – Полацк, 2008. – С. 42–51.

385. **Пирумян, К. С.** Организация охраны памятников археологии на территории БССР (1965–1985 гг.) : постановка проблемы / К. С. Пирумян //

СОДЕРЖАНИЕ

ОТ СОСТАВИТЕЛЯ	4
ГЛУБИНЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПАМЯТИ: АРХЕОЛОГИЯ КАК НАУКА	11
ВЗГЛЯД ИЗ ПРОШЛОГО: ПАМЯТНИКИ АРХЕОЛОГИИ НА ТЕРРИТОРИИ БЕЛАРУСИ	26
ДОКОПАТЬСЯ ДО ИСТИНЫ: МЕТОДИКА АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ	37
ЗАКОПАННЫЕ СЕКРЕТЫ: АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ОТКРЫТИЯ И НАХОДКИ	44
ГОРДОСТЬ АРХЕОЛОГИЧЕСКОЙ НАУКИ: УЧЕННЫЕ-АРХЕОЛОГИ	57
СТРЯХНУТЬ ПЫЛЬ ВЕКОВ: МУЗЕЕФИКАЦИЯ АРТЕФАКТОВ	62
НА СТРАЖЕ ТАЙН ПРЕДКОВ: ОХРАНА АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ БЕЛАРУСИ	69

ОТ СОСТАВИТЕЛЯ

*Археология состоит из 10 % знаний и умений
и из 90 % совпадений и удач.*

Филипп Ванденберг

*Археологи отыскивают «черные ящики» истории.
Аркадий Давидович*

Археология (др.-греч. ἀρχαῖος «древний» + λόγος «слово, учение») – историческая дисциплина, изучающая прошлое человечества по вещественным источникам. Археологию можно считать как социальной наукой, так и отраслью гуманитарных наук. В Европе ее часто рассматривают как самостоятельную дисциплину или как область других дисциплин, в то время как в Северной Америке археология является областью антропологии. Некоторые исследователи считают археологию источниковедческой дисциплиной, которая по методологической природе схожа с криминалистикой.

Археологическое наследие является частью материальной культуры, которое включает следы человеческого обитания и состоит из мест, фиксирующих проявления деятельности человека, в том числе покинутых строений и руин (включая подземные и подводные), вместе со всем движимым культурным материалом. «Памятники материальной культуры, – писал Л.Н. Гумилев, – четко отмечают периоды расцвета и упадка народов и поддаются четкой датировке. Вещи, находимые в земле, или старинные могилы не стремятся ввести исследователя в заблуждение или исказить факты». Археологическое наследие – весомая составляющая исторического прошлого любого народа. По нему реконструируется древняя история, изучаются экономика, быт и культура, образование и развитие этнических сообществ, формирование традиций. Человек, не знающий прошлого своего народа, не может увидеть его будущее. В состав археологического наследия как правового понятия входят: 1) памятник

372. **Шарковская, Н. Ю.** «Сфероконусы» и новые выявления в собрании ВОКМ античных находок из собрания Е. П. Тышкевича / Н. Ю. Шарковская // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., [20–21 кастр. 2011 г., 14–15 лістап. 2012 г., Віцебск / Упр. ідэалаг. работы, культуры і па справах моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2013. – С. 73–77.

О музейных экспонатах Витебского областного краеведческого музея.

373. **Museum** : вучэб.-метаэд. комплекс / аўт.-склад.: В. У. Акуневіч [і інш.]. – Віцебск : Віцеб. дзярж. ун-т, 2006. – 305 с.

НА СТРАЖЕ ТАЙН ПРЕДКОВ: ОХРАНА АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ БЕЛАРУСИ

374. **Дзяржаўны** спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь : [даведнік / склад. В. Я. Абламскі, І. М. Чарняўскі, Ю. А. Барысюк]. – Мінск : БЕЛТА, 2009. – 684 с.

375. **Лакиза, В.** Глубины национальной памяти / В. Лакиза ; подгот. И. Емельянович // Наука и инновации. – 2014. – № 10. – С. 61–63.

Об изучении, сохранении, популяризации и практическом использовании археологических объектов Беларуси.

376. **Левко, О.** Археологическое наследие Беларуси / О. Левко // Наука и инновации. – 2012. – № 10. – С. 23–26.

О деятельности Института истории НАН Беларуси по сохранению и приумножению многогранного историко-культурного наследия белорусского народа.

377. **Ліцкевіч, А.** Таямніца «паясоў Вітаўта» / А. Ліцкевіч // Беларуская думка. – 2007. – № 12. – С. 80–85.

Веснік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. – 2022. – № 2. – С. 121–129.

367. **Прадметы** ўзбраення, вайсковага адзення і рыштунку ў калекцыі музея / матэрыял падрыхтаваны Ю. Кітуркам // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 12. – С. 64–66.

Апісаны некаторыя прадметы са збору даспехаў, зброі і вайсковага рыштунку Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея, вызначаны шляхі паступлення падобных экспанатаў у музейны фонд.

368. **Трафілава, І.** Знаёмства з вельмі дзіўнымі рэчамі / І. Трафілава // Беларусь. – 2008. – № 1. – С. 38–39.

Аб экспазіцыі археалагічнага музея, які адкрыўся ў Інстытуце гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

369. **Чушынская, С.** Музей гісторыі Гарадніцы / С. Чушынская // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 12. – С. 55–57.

Артыкул знаёміць з гісторыяй стварэння і асноўнымі экспазіцыямі Музея гісторыі Гарадніцы – філіяла Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея.

370. **Шарковская, Н. Ю.** Артефакты с Замковой горы из собраний витебских музеев / Н. Ю. Шарковская // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 155–195.

371. **Шарковская, Н. Ю.** Материалы археологических разведок и раскопок Л. В. Алексеева в фондах ВОКМ / Н. Ю. Шарковская // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 70–101.

археологии; 2) археологический объект; 3) археологический предмет; 4) культурный слой.

В развитии археологии как науки каждое новое столетие имеет свои особенности. В XVIII в. возник научный интерес к древностям. В течение XIX в. археология формировалась как научная область с соответствующими методиками исследований. Для XX в. были характерны раскопки разнообразных памятников, накопление археологических источников и их интерпретация. В XIX в. мировая археология, в том числе отечественная, вышла на уровень системных исторических знаний. Перед археологией как гуманитарной и исторической наукой стоят задачи: исследовать археологическое наследие, реконструировать историческое прошлое и сформировать грамотное восприятие археологических памятников в обществе. Белорусская земля хранит в себе немало тайн, поэтому археология как наука зародилась здесь из любительских раскопок в начале XIX в. «Первый лист» Российской Императорской археологической комиссии на право ведения археологического поиска в Беларуси получил З. Доленга-Ходаковский (А.Я. Черноцкий). Он изучал археологические памятники (в основном городища) европейской части Российской империи. Графы братья Константин и Евфстафий Тышкевичи вели систематические исследования, публиковали рабочие материалы, открыли один из публичных музеев с археологическими находками. Первую археологическую карту Гродненского уезда создал Ф.В. Покровский. Многие археологи – выходцы с территории Беларуси завоевали себе славу на других континентах – в Европе, Азии, Африке, Северной и Южной Америке. Например, уроженец Лепельского уезда Витебской губернии М.Ф. Кустинский считается первым исследователем всемирно известных Гнездовских курганов, первооткрывателем древнего Вавилона является белорус М.С. Рыло, с археологией Греции связано имя З. Минейко, родившегося в Ошмянском уезде Виленской губернии, и т. п.

У истоков белорусской археологической науки в рамках Инбелкульты, а затем сектора археологии Института истории АН БССР

стояли К.М. Поликарпович и А.Н. Лявданский, которые возглавили исследования двух основных направлений первобытной археологии. В воссоздание древней истории Беларуси в разное время весомый вклад внесли А.Г. Митрофанов, Л.Д. Поболь, Э.М. Загоруйский, П.Ф. Лысенко, О.Н. Левко, Е.Г. Калечиц, В.Л. Лакиза, О.Ю. Ткачев и многие другие. За время существования Национальной академии наук Беларуси (с 1919 г.) археологами открыты и изучены тысячи памятников разных эпох (от палеолита до конца XVIII в.), обозначены место и роль белорусских древностей в системе европейских и мировых историко-культурных ценностей. Некоторые памятники по праву считаются эталонными для разных эпох и вызывают живой интерес широкой научной общественности. Среди них верхнепалеолитические стоянки Бердыж, Юровичи, Красносельские кремнедобывающие шахты, Кривинские торфяники, комплексы Чаплин, Адаменка (урочище Абидня) и Тайманово. В настоящее время к ним можно добавить вновь открытые раннеславянские поселения Бережцы, Ясковичи Белорусского Полесья, памятник эпохи викингов в Белорусском Подвинье – Кордон.

На современном этапе белорусская археология определила свою нишу в сферах музейного строительства, реставрации памятников архитектуры, развития туризма. Она активно включается в разработку программ, popularизирующих археологическое наследие. С каждым годом растет количество районных историко-краеведческих музеев, в которых помимо современной истории на обширном археологическом материале, собранном в течение многих полевых сезонов учеными-археологами, показан исторический путь района от первых поселений на его территории до XIX в.

В музейной сфере в последнее десятилетие прослеживается тенденция создания site-музеев (музеи-поселения), соответствующих разным культурам прошлого – первобытной и средневековой. Их появление связано с возrastавшим в 2012–2019 гг. потоком зарубежных туристов, а также со значительно активизировавшимся внутренним

Артыкул прысвечаны дзейнасці музея на ахове і выратаванні аб'ектаў гісторыка-культурнай спадчыны на тэрыторыі Старога замка з музефікацыяй унікальных археалагічных помнікаў XII–XIV стст.

362. **Плавінскі, М. А.** Чакан з разбуранага кургана ў Гарадоцкім (?) раёне са збору Віцебскага абласнога краязнаўчага музея / М. А. Плавінскі // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. обл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 200–205.

363. **Почобут, Н.** Создание археологических музеев на современном этапе (исследования, проектирования, экспозиции) / Н. Почобут // Беларуская думка. – 2023. – № 2. – С. 89–98.

Рассмотрены методы музефикации объектов археологического наследия, применяемые российскими и белорусскими специалистами.

364. **Почобут, Н. А.** Музефикация объектов археологии в Беларуси: от уникального памятника до феномена культуры / Н. А. Почобут // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия Е, Педагогические науки. – 2020. – № 15. – С. 112–120.

Музефикация памятников археологии в Беларуси рассматривается автором как феномен культуры 2-й пол. XX – нач. XXI в. Музефикация археологического наследия – феномен современной культуры, который работает на сохранение и популяризацию национального историко-культурного наследия в целях развития культуры.

365. **Почобут, Н. А.** Основные принципы и методы музефикации памятников археологии / Н. А. Почобут // Искусство и культура. – 2021. – № 4. – С. 57–62.

366. **Почобут, Н. А.** Реконсервация музефицированного раскопа и реэкспозиция в Археологическом музее «Берестье» / Н. А. Почобут //

Разгледжаны значныя экспазіцыі і выставы, якія прэзентавалі археалагічныя помнікі Панямоння, падрыхтаваныя Гродзенскім дзяржаўным гісторыка-археалагічным музеем у адзначаны перыяд.

357. **Пачобут, Н.** Гісторыя стварэння археалагічных музеяў у БССР (1944–1991) / Н. Пачобут // Беларускі гістарычны часопіс. – 2014. – № 8. – С. 35–43.

Разгледжана дзейнасць музеяў БССР і акадэмічных інстытутаў БССР і СССР па рэалізацыі праектаў музеіфікацыі аб'ектаў археалагічнай спадчыны рэспублікі ў 1944–1991 гг.

358. **Пачобут, Н.** Дзейнасць музеяў БССР па вывучэнні і захаванні археалагічнай спадчыны ў 1944–1991 гг. / Н. Пачобут // Беларускі гістарычны часопіс. – 2014. – № 6. – С. 21–27.

Вывучаны асноўныя этапы фарміравання археалагічных збораў у музеях БССР, паказаны формы камплектавання гэтых калекцый, роля музеяў у справе археалагічнага вывучэння тэрыторыі Беларусі і захавання гісторыка-культурных каштоўнасцяў.

359. **Пачобут, Н.** Ля вытокаў Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея / Н. Пачобут // Беларускі гістарычны часопіс. – 2021. – № 1. – С. 25–30.

Артыкул прысвечаны археалагічнаму накірунку дзейнасці першага дзяржаўнага музея, створанага на тэрыторыі Заходняй Беларусі, у 20–30-я гг. XX ст.

360. **Пачобут, Н.** Музеіфікацыя дзяцінца старажытнага Мінска: канцэптуальныя падыходы / Н. Пачобут // Роднае слова. – 2022. – № 4. – С. 81–84 ; № 5. – С. 89–92.

Разгледжаны праекты стварэння музеяў на тэрыторыі Мінскага замчышча ў 1957–2013 гг.

361. **Пачобут, Н.** Роля Дзяржаўнага музея ў Гродне ў музеіфікацыі археалагічных помнікаў у 1920–1930-я гг. / Н. Пачобут // Беларускі гістарычны часопіс. – 2021. – № 5. – С. 28–36.

туризмом. В их числе музеи, созданные по методам реставрации и «колпака», позволяющие актуализировать и сберечь памятник археологии. Вторая группа – это image-музеи (музеи-образы), которые находятся на самих памятниках и объединяют крупные объекты-модели, созданные по известным реконструкциям и по данным археологии с иных территорий.

Музеификация включает в себя ряд обязательных этапов: проведение научной идентификации объекта; определение ценности в сравнении с аналогичными памятниками региона; возведение временного павильона, разработка проекта консервации, архитектурного и художественного проектов; консервация, строительство здания и экспозиции. Идея музеификации в XXI веке не должна осознаваться как использование археологического наследия в образовательных, коммерческих и иных целях. Это должно быть бережное включение памятников в современную культурную среду, по принципу *primum non nocere*.

По количеству известных памятников археологии, которые составляют значительную часть разнообразного историко-культурного наследия нашей страны, отдельные регионы занимают лидирующее положение среди соседних государств. Их целенаправленное изучение позволяет восстановить все этапы истории Беларуси: от появления первых людей, которые начали осваивать нашу территорию еще в эпоху верхнего палеолита, и до Нового времени. Именно поэтому в республике большое внимание уделяется изучению, сохранению, популяризации и практическому использованию археологических объектов. Ведь это материализованная история государства, свидетельство культурного богатства и глубины национальной исторической памяти, которое рассматривается как одно из важнейших направлений глобальной культурной политики, как неотъемлемая норма при решении любых задач современного развития.

Научные и прикладные исследования в области первобытной, древней и средневековой археологии ведутся в трех отделах Центра истории доиндустриального общества Института истории НАН Беларуси: археологии первобытного общества; археологии Средних веков и Нового времени; сохранения и использования археологического наследия. При институте постоянно действует Полевой комитет, в функции которого входит выдача «открытых листов» («дазволаў») на выполнение археологических разведок и раскопок, координация исследований и исполнение норм законодательства в этой области. Каждый год Полевым комитетом выдается более ста «открытых листов», и их количество постоянно увеличивается. Институт истории активно участвует в организации охраны (спасения) археологического наследия в целом по стране. Она предусмотрена рядом нормативно-правовых документов, в соответствии с которыми с заказчиками земляных и строительных работ заключаются хозяйственные договоры на проведение в зонах новостроек предварительных исследований, раскопок, наблюдений. Кроме того, выдаются заключения об отсутствии на таких территориях археологических объектов или о необходимости принятия мер по их охране. В настоящее время правоотношения в вопросе охраны археологического наследия регулируются 17-й главой Кодекса Республики Беларусь о культуре.

Ежегодно белорусскими археологами ведутся раскопки, выявляются десятки новых артефактов и определяются их культурно-хронологические особенности. С начала XXI в. проведены крупномасштабные исследования памятников на территории Национального парка «Припятский», в зоне строительства Гродненской и Полоцкой ГЭС, Белорусской АЭС, раскопки в Минске, Витебске, Орше, Могилеве, Бресте, Пинске, Свислочи, Друцке, Полоцке и др.

В ходе работ над инновационными проектами восстановления Огинского и Августовского каналов, а также изучения историко-культурного наследия национального парка «Беловежская пушка», с 2007 г.

распавеў пра гісторыю музея і асноўныя накірункі яго дзейнасці на сучасным этапе.

350. **Крайнева, І.** Манеты караля Стэфана Баторыя ў зборы Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея / І. Крайнева // Банкаўскі веснік. – 2010. – № 7. – С. 43–48.

351. **Кудласевіч, А.** Хай ведаюць нашчадкі / А. Кудласевіч // Літаратура і мастацтва. – 2009. – 24 ліп. (№ 27). – С. 4.

Экспазіцыі Мсціслаўскага гісторыка-археалагічнага музея.

352. **Магалінскі, І. У.** Вырабы з каляровых металаў з раскопак горада Браслава ў 1955 годзе ў музейных зборах Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка / І. У. Магалінскі // Беларусь праз прызму рэгіянальнай гісторыі. Браслаўскія чытанні : (да 950-годдзя горада Браслава) / рэдкал.: В. В. Даніловіч (гал. рэд.) [і інш.] ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск, 2016. – С. 77–87.

353. **Махнач, Я.** Гарадзенскія яўрэйскія скарбы як сведкі падзей Вялікай Айчыннай вайны / Я. Махнач // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 12. – С. 39–42.

Апісаны скарбы, якія трапілі ў фонд Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея і звязаны з гісторыяй гродзенскіх гета № 1 і № 2 у 1941–1943 гг.

354. **Музей у асобах** // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 12. – С. 46–50.

Прыведзена інфармацыя пра асоб, якія ў розны час займалі пасаду дырэктара Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея.

355. **Музей у часе** // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 12. – С. 18.

Прадстаўлена храналогія найбольш значных падзей у гісторыі Гродзенскага гісторыка-археалагічнага музея.

356. **Пачобут, Н.** Археалагічная спадчына Гродзеншчыны ў экспазіцыйных і выставачных праектах 1990–2000-х гг. / Н. Пачобут // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 6. – С. 26–29.

344. **Госцік, А.** Арганізацыя археалагічнага так званага падземнага музея на Замкавай гары ў Гродне (1932–1951) / А. Госцік // Маладосць. – 2016. – № 10. – С. 144–146.

345. **Жарына, А.** Помнікі палеанталогіі ў калекцыі Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея / А. Жарына // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 12. – С. 19–23.

На падставе ўліковай дакументацыі Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея вызначана гісторыя выяўлення і паступлення ў музейную калекцыю рэштак першабытных жывёл.

346. **Жижиян, С. Ф.** Культурные и исторические каменные изваяния в музеях Могилевской области / С. Ф. Жижиян // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2018. – № 9. – С. 112–116.

Рассмотрена история музеефикации культовых каменных изваяний на территории Могилевской области с середины XIX века.

347. **Зарэцкая, І.** Сякера-кельт са збору Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея / І. Зарэцкая // Беларускі гістарычны часопіс. – 2023. – № 2. – С. 28–31.

Прыведзена апісанне і вызначана паходжанне сякеры-кельта – помніка археалогіі позняга бронзавага веку, што захоўваецца ў фондах Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея.

348. **Калечыц, І.** Сякера з музея Беларускага Палесся: невядомы эпиграфічны помнік / І. Калечыц // Беларускі гістарычны часопіс. – 2008. – № 7. – С. 28–31.

349. **Кітурка, Ю. В.** «Веданне гісторыі і пачуццё патрыятызму непарыўна звязаныя паміж сабой» : інтэрв’ю галоўнага рэдактара «Беларускага гістарычнага часопіса» Аляксандра Корзюка з дырэктарам Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея Юрыем Кітуркам // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 12. – С. 3–10.

Інтэрв’ю з дырэктарам Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея Ю. В. Кітуркам, у якім кіраўнік установы культуры

на тэрыторыі Западнай Беларусі адкрыта больш 50 новых помнікаў археалогіі. Дэталізавана схема поэтапнага заселення даннай тэрыторыі на працяжэнні 12–13 тыс. лет. На працяжэнні 2012–2019 гг. на землях ОАО «Беларуськалій» каля д. Обчын Любанскага раёна Мінскай вобласці поўнасцю было даследавана горадышча мілаградскай культуры. Зафіксавана вышэй 1,4 тыс. хазяйственных і жылых пабудоваў, ачагоў, пагребальных аб’ектаў. Вызначаны хроналагічныя этапы будавання і функцыянавання горадышча, даследаваны абаронныя ўмацаванні. С пачатку 2000-х гадоў беларускімі археолагамі ўдалося выявіць і даследаваць на тэрыторыі Беларускага Полесся ад р. Заходні Буг да р. Дняпро помнікі сярэдзіны I – пачатку III в. н. э., несумнянна, звязаныя з раннеісторычнымі славянскімі народамі. Ключавое месца ў працэсе славянскага этнагенеза ад прадрымскага перыяду да эпохі Вялікага перасялення народаў належыць зарубінецкай культуры і населенню, узнікшаму на яе аснове. Раскопкі 2014–2017 гг. А.І. Дробушэўскага і Л.С. Воротінскай у багатам могільніку верхнеднепроўскага варыянта зарубінецкай культуры у д. Горошкы Рэчыцкага раёна Гомельскай вобласці (адкрыты ў 1958 г. расійскім археолагам О.Н. Мельніковай) першы раз выяўлены золотыя бляшкі, якія маюць аналогіі ў помніках Крэма.

У маі 2023 г. археолагі пачалі новы сезон раскопак. Інтарнае даследаванне аднавілася на рацэ Менка. Галоўнае мэтаназначэнне – аднавіць хроналагічную ланцужок месцаў нараджэння Мінска. Па адной з гіпотэз, імяна там знаходзіўся долаіпісны горад. Асновамі гэтых прадпалажэнняў служат знаходкі. Адна з апошніх – адзіны ў краіне фрагмент посуду, на котрым захаваны асабісты родавы знак князя Ізяслава, сына Вадзіміра і Рогнеды. Узрост – больш тысячы лет. Такім абразам, археалагічнае даследаванне Беларусі працягваецца. У перспектыве – новыя знаходкі і адкрытція.

У прапанаваным бібліаграфічным пасобіі прадставлена інфармацыя аб выданнях з фондаў Вітэбскай вобласчнай бібліятэкі ім.

В.И. Ленина, отражающих вопросы становления и развития археологической науки в Беларуси, охраны историко-археологического наследия, посвященных научным достижениям знаменитых отечественных археологов. Кроме того, имеющиеся источники выявляют проблемы музеефикации памятников археологии, содержат сведения об археологических открытиях и находках.

Источник поиска информации при составлении библиографического списка – электронный каталог библиотеки: базы данных «Книги», «Статьи», «Авторефераты», «Краеведение». Хронологический охват библиографических записей – с 1890 по 2023 год. Библиографическое пособие включает 7 тематических разделов: «Глубины национальной памяти: археология как наука», «Взгляд из прошлого: памятники археологии на территории Беларуси», «Докопаться до истины: методика археологических исследований», «Закопанные секреты: археологические открытия и находки», «Гордость археологической науки: ученые-археологи». «Стряхнуть пыль веков: музеефикация артефактов» и «На страже тайн предков: охрана археологического наследия Беларуси». Внутри разделов библиографические записи приводятся в алфавите фамилий авторов и (или) заглавий представленных документов. Многие записи сопровождаются краткой аннотацией, раскрывающей содержание материалов.

Библиографические записи, включенные в список, составлены в соответствии с международными стандартами ГОСТ 7.1-2003 «Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления» и ГОСТ 7.80-2000 «Библиографическая запись. Заголовок. Общие требования и правила составления».

Данный библиографический список адресован историкам, археологам, сотрудникам музеев и всем, кто интересуется археологическим наследием Беларуси.

Рассмотрен опыт использования достижений археологической науки в деле музеефикации Коссовского дворцово-паркового комплекса, оценен его туристический потенциал.

340. **Башков, А. А.** Использование археологических материалов в реставрации внутреннего интерьера Коссовской резиденции XIX в. на Брестчине / А. А. Башков // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2020. – № 9. – С. 16–20.

Проанализированы результаты практического использования добытых археологических материалов в восстановлении внутреннего интерьера резиденции Пусловских XIX в. в г. Коссово Брестской области в ходе проведения широкомасштабных реставрационных работ.

341. **Бубенька, Т. С.** Віцебскі крыж / Т. С. Бубенька ; падрыхт. Н. Крупіца // Віцьбічы. – 2000. – 25 нояб. – С. 4. – (Дадат.: Вечерний Витебск).

Археалаг, дацэнт Віцебскага дзяржуніверсітэта Т. С. Бубенька распаўядае пра двухбаковы нацельны крыж рубяжа XV–XVI стст., прадстаўлены на выставе «Старадаўні Віцебск» у абласным краязнаўчым музеі.

342. **Вашкевіч, А.** Новая экспазіцыя ў гродзенскім Старым замку ў 2020–2021 гадах / А. Вашкевіч, Я. Махнач // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 12. – С. 13–17.

Апісана канцэпцыя музейнай экспазіцыі, мэта якой – прадставіць Стары замак як княжацкую, вялікакняжацкую і каралеўскую рэзідэнцыю ў XII–XVI стст. праз стварэнне арыгінальнага навукова-мастацкага відовішча, якое будзе спалучаць інфармацыйную насычанасць з незвычайнымі музейнымі прадметамі.

343. **Галоўка, С. А.** Артэфакты і QR-коды старадаўняга Бярэсця / С. Галоўка // Беларуская думка. – 2020. – № 3. – С. 18–25.

Артыкул прысвечаны археалагічнаму музею «Бярэсце», калектыю якога ўзнагароджаны прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» за 2019 г.

333. **Чубур, А. А.** Константин Михайлович Поликарпович: жизнь, открытия, ученики : [монография] / А. А. Чубур ; [науч. ред., предисл. О. Н. Левко] ; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларус. наука, 2009. – 216 с. – (Люди белорусской науки).

334. **Шадыра, В.** Культурны пласт души / В. Шадыра, Э. Зайкоўскі // Веды. – 2010. – 13 снеж. (№ 50). – С. 6.

Да 60-годдзя з дня нараджэння вядомай даследчыцы ў галіне гісторыі, археалогіі, этналогіі, міфалогіі Л. У. Дучыц.

335. **Шадыро, В. И.** К 100-летию со дня рождения А. Г. Митрофанова / В. И. Шадыро // Веснік БДУ. Серыя 3, Гісторыя. Эканоміка. Права. – 2013. – № 3. – С. 90–92.

336. **Якубоўская, Т.** Чалавек магутнага духу / Т. Якубоўская // Народная воля. – 2010. – 27–29 крас. – С. 6.

Пра Гаўрылу Гарэцакага.

СТРЯХНУТЬ ПЫЛЬ ВЕКОВ: МУЗЕЕФИКАЦИЯ АРТЕФАКТОВ

337. **Абраменка, Л.** Музей. Першыя 100 гадоў ... / Л. Абраменка // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 12. – С. 58–60.

Вызначаны канцэпцыя і змест аднайменнай выставы, прыведзена да 100-годдзя Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея, у якой зроблены акцэнт на асобах, якія стаялі ля вытокаў стварэння ўстаноў, і найбольш значных музейных калекцыяў.

338. **Акулаў, Ю.** Скрабок, барацінкі і намітка / Ю. Акулаў // Беларусь. – 2008. – № 3. – С. 34–35.

Аб археалагічнай калекцыі Салігорскага краязнаўчага музея.

339. **Башков, А.** Археологический и туристический потенциал Коссовского дворцово-паркового комплекса / А. Башков // Наука и инновации. – 2021. – № 7. – С. 18–22.

ГЛУБИНЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПАМЯТИ: АРХЕОЛОГИЯ КАК НАУКА

1. **Алексеев, Л. В.** Археология и краеведение Беларуси : XVI в. – 30-е годы XX в. / Л. В. Алексеев. – Минск : Беларус. навука, 1996. – 206 с.

2. **Аляксейчанка, Г.** Археалагічны музей-лабараторыя Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Францыска Скарыны: пляцоўка студэнцкіх навуковых даследаванняў / Г. Аляксейчанка, С. Верамееў, С. Чаропка // Беларускі гістарычны часопіс. – 2023. – № 4. – С. 25–27.

Артыкул прысвечаны гісторыі фарміравання Археалагічнага музея-лабараторыі ГДУ імя Ф. Скарыны, пры якім дзейнічае студэнцкая навукова-даследчая лабараторыя, якая аб'ядноўвае студэнтаў-гісторыкаў і магістрантаў, зацікаўленых у больш глыбокім вывучэнні прадмета.

3. **Антановіч, К.** Каменны век у Стаўповісках / К. Антановіч // Культура. – 2010. – 13–19 лістап. (№ 46). – С. 14.

Пра археалагічныя раскопкі на тэрыторыі Белавежскай пушчы.

4. **Археалогія** Беларусі : кат. архіўных навук. матэрыялаў (1924–2007) : у 3 ч. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; [склад. В. У. Мядзведзева ; навук. рэд. В. М. Ляўко]. – Минск : Беларус. навука, 2009. – Ч. 1 : Каменны і бронзавы вякі. – 135 с.

5. **Археалогія** Беларусі : энцыклапедыя : у 2 т. / [склад. Ю. У. Каласоўскі ; рэдкал.: Т. У. Бялова (гал. рэд.) і інш.]. – Минск : БелЭн, 2009–2011. – Т. 1 : А – К. – 2009. – 493 с.

6. **Археалогія** Беларусі : энцыклапедыя : у 2 т. / [склад. Ю. У. Каласоўскі ; рэдкал.: Т. У. Бялова (гал. рэд.) і інш.]. – Минск : БелЭн, 2009–2011. – Т. 2 : Л – Я. – 2011. – 462 с.

7. **Археалогія** Беларусі : у 4 т. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; [рэдкал.: М. В. Біч (старш.) і інш.]. – Минск : Беларус. навука, 1997–2001. – Т. 1 : Каменны і бронзавы вякі / Э. М. Зайкоўскі, У. Ф. Ісаенка, А. Г. Калечыц. – 1997. – 424 с.

8. **Археалогія** Беларусі : у 4 т. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; [рэдкал.: М. В. Біч (старш.) і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 1997–2001. – Т. 2 : Жалезны век і ранняе сярэднявечча / [А. А. Егарэйчанка і інш. ; пад рэд. А. І. Шадыра]. – 1999. – 502 с.

9. **Археалогія** Беларусі : у 4 т. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; [рэдкал.: М. В. Біч (старш.) і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 1997–2001. – Т. 3 : Сярэдневяковы перыяд (IX–XIII стст.) / [Я. Г. Звяруга і інш. ; рэдкал.: В. С. Вяргей і інш.]. – 2000. – 554 с.

10. **Археалогія** Беларусі : у 4 т. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; [рэдкал.: М. В. Біч (старш.) і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 1997–2001. – Т. 4 : Помнікі XIV–XVIII стст. / [Ш. І. Бекцінсеў і інш. ; пад рэд. В. М. Ляўко]. – 2001. – 597 с.

11. **Археалогія** і нумізматыка Беларусі : энцыклапедыя / рэдкал.: В. В. Гетаў [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 1993. – 702 с.

12. **Археалогія** і старажытная гісторыя Магілёўшчыны і сумежных тэрыторый : матэрыялы канф., 22 крас. 1993 г. / Магілёўс. абл. краязн. музей ; [адк. рэд. А. А. Седзін ; рэдакц. В. М. Аненкаў, С. І. Бяспанскі, В. Ф. Капыцін]. – Магілёў : [б. в.], 1994. – 176 с.

13. **Археалогія**, нумізматыка і геральдыка Беларусі : [энцыкл. арт. / Л. В. Аляксееў і інш. ; адк. рэд. В. В. Гетаў]. – Мінск : Гал. рэд. БелСЭ, 1979. – 198 с. – (Энцыкл. б-чка «Беларусь»).

14. **Археологическое** наследие Беларуси = Archaeological heritage of Belarus : [пер. на англ. яз.] / сост., авт. вступ. ст. О. Н. Левко ; науч. ред. А. А. Коваленя. – Минск : Беларус. навука, 2012. – 191 с.

15. **Археологическое** наследие Беларуси = Archaeological Heritage of Belarus / сост., авт. вступ. ст. О. Н. Левко ; науч. ред. А. А. Коваленя ; пер. с англ. яз. С. Д. Дерновича ; Нац. акад. наук Беларусі, Ін-т історыі. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск : Беларус. навука, 2020. – 200 с.

16. **Археология** Белоруссии : библиогр. указ. (1932–1975) / М-во культуры БССР [и др.] ; [сост. Т. Н. Коробушкина ; науч. ред. Л. В. Алексеев]. – Минск : Госбиблиотека БССР, 1988. – 163 с.

327. **Марозава, С.** Руплівец «architectura militaris» / С. Марозава, Н. Іващчанка, А. Гаршкоў // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 10. – С. 16–17.

Артыкул прысвечаны навуковым дасягненням у галіне гісторыі і ваеннай археалогіі доктара гістарычных навук, дацэнта Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Я. Купалы С. А. Піваварчыка.

328. **Медвецкая, В.** Редкий дар Татьяны Бубенько / В. Медвецкая // Віцьбічы. – 2010. – 26 июня. – С. 10.

Увлечения и смысл жизни археолога, декана факультета довузовской подготовки ВГУ им. П. М. Машерова Т. Бубенько.

329. **Мядзведзева, В. У.** Археалагі – ураджэнцы Віцебскай зямлі: працы, здабыткі, вынікі / В. У. Мядзведзева // Віцебскія старажытнасці : матэр. навук. канф., прысв. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 421–434.

330. **Стрелец, М.** Портрет ученого и педагога / М. Стрелец // Нёман. – 2019. – № 2. – С. 186–188.

О выдающемся белорусском археологе, историке Э. М. Загорульском.

331. **Тарасаў, С. В.** Што застаецца пасля нас? / С. В. Тарасаў ; гутарыла Л. Малашэня // Народнае слова. – 2012. – 24 мая. – С. 10.

Гутарка з полацкім археолагам С. В. Тарасавым.

332. **Трусаў, А. А.** Роля Л. В. Аляксеева ў развіцці беларускага краязнаўства / А. А. Трусаў // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 52–60.

Пра вучонага, гісторыка, даследчыка Полаччыны.

Да 70-годдзя доктара гістарычных навук, прафесара, супрацоўніка Ін-та гісторыі АН Беларусі А. Г. Калечыц.

322. **Коршак, М. А.** Партрэт навукоўца і педагога : да 70-годдзя з дня нараджэння Алены Генадзьеўны Калечыц / М. А. Коршак // *Веснік Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова. Серыя А, Гуманітарныя навукі (гісторыя, філасофія, філалогія).* – 2010. – № 2. – С. 92–95.

А. Калечыц – доктар гістарычных навук, прафесар, археолаг.

323. **Краўцэвіч, А. К.** З удзячнасцю і павагай / А. К. Краўцэвіч // *Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская].* – Мінск, 2012. – С. 110–112.

Пра вучонага Леаніда Васільевіча Аляксеева, даследчыка Полацкай зямлі.

324. **Куроўская, Т.** Юзаф Ядкоўскі – «гродзенскі Шліман» / Т. Куроўская // *Архівы і справаводства.* – 2018. – № 2. – С. 102–106.

325. **Левко, О. Н.** История и археология Полоцкой земли в трудах Л. В. Алексеева : (к 90-летию со дня рождения) / О. Н. Левко // *Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская].* – Мінск, 2012. – С. 35–39.

О работах ученого, историка, исследователя Полоцкой земли.

326. **Марзалюк, И. А.** Игорь Марзалюк – о бесценных находках и будущем белорусского языка / [беседовал] В. Комиссаров // *Государственный контроль: анализ, практика, комментарии.* – 2017. – № 1. – С. 24–27.

Беседа с И. А. Марзалюком, доктором исторических наук, археологом.

17. **Асташкевіч, І.** Не трэба нас у лапці абуваць! / І. Асташкевіч // *Звязда.* – 2009. – 6 жн. – С. 6.

Археалагічныя раскопкі сведчаць аб старажытнай гісторыі сучаснага Светлагорска.

18. **Башков, А. А.** Развитие усадебной и резиденционной археологии в Беларуси в начале XXI в. / А. А. Башков // *Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 1, Гісторыя і археалогія. Філасофія. Паліталогія.* – 2019. – Т. 11, № 2. – С. 58–72.

19. **Башков, А. А.** Становление археологии шляхетских усадеб и резиденций на территории Беларуси в XX в. / А. А. Башков // *Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 1, Гісторыя і археалогія. Філасофія. Паліталогія.* – 2019. – Т. 11, № 1. – С. 18–29.

20. **Башкоў, А. А.** Археалагічныя крыніцы па вывучэнні шляхецкіх сядзіб і рэзідэнцый XVI–XIX стст. на тэрыторыі Беларусі (на прыкладзе помнікаў Брэсцкай вобласці) / А. А. Башкоў // *Веснік Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта ім. А. А. Куляшова. Серыя А, Гуманітарныя навукі: гісторыя, філасофія, філалогія.* – 2019. – № 2. – С. 4–11.

Дадзена характарыстыка археалагічных крыніц па вывучэнні шляхецкіх сядзіб і рэзідэнцый XVI–XIX стст. на тэрыторыі Беларусі.

21. **Башкоў, А. А.** Арганізацыя археалагічных даследаванняў шляхецкіх рэзідэнцый XVI–XIX стст. на Берасцейшчыне / А. А. Башкоў // *Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки.* – 2019. – № 9. – С. 22–25.

22. **Башкоў, А. А.** Археалагічнае вывучэнне рэзідэнцыі Сапегаў у Ружанах экспедыцыяй БрДУ імя А. С. Пушкіна / А. А. Башкоў // *Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. Серыя 2, Гісторыя. Эканоміка. Права.* – 2019. – № 2. – С. 19–24.

Прадстаўлены асноўныя вынікі палявых даследаванняў археалагічнай экспедыцыі ўніверсітэта на тэрыторыі рэзідэнцыі Сапегаў у г. п. Ружаны Пружанскага раёна Брэсцкай вобласці. Прыведзены звесткі аб архітэктурна-планіровачным раішэнні сапегаўскага палаца.

23. **Башкоў, А. А.** Даследаванні археалагічнай экспедыцыі БрДУ імя А. С. Пушкіна ў Камянецкім раёне Брэсцкай вобласці / А. А. Башкоў // Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. Серыя 2, Гісторыя. Эканоміка. Права. – 2018. – № 1. – С. 7–16.

24. **Белорусские** древности : докл. к конф. по археологии Белоруссии, (январь – февраль 1968) / под ред. В. Д. Будько [и др.]. – Минск : Изд-во АН БССР, 1967. – 458 с.

25. **Бубенько, Т. С.** Стряхнуть пыль веков : [о раскопках в районе Нижнего замка г. Витебска] / Т. С. Бубенько ; [беседовала] Л. Волкова // Віцьбічы. – 1997. – 25 июля. – С. 2.

26. **Велент-Шчэрбач, С. С.** Гісторыя вывучэння крамянёвага інвентару эпохі неаліту і бронзавага веку з помнікаў Беларускага Панямоння / С. С. Велент-Шчэрбач // Весці Нацыянальнай Акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. – 2018. – № 4. – С. 447–460.

27. **Витязь, С. П.** «Каменные» городища раннего средневековья / С. П. Витязь, В. И. Кулаков // Весці Нацыянальнай Акадэміі Навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. – 2011. – № 4. – С. 57–68.

Разработан один из источниковедческих аспектов истории раннего средневековья региона лесной полосы Восточной Европы.

28. **Войтехович, А. В.** Погребальный обряд населения Полоцкой земли в X–XII вв. / А. В. Войтехович ; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларус. навука, 2019. – 269 с.

29. **Врублеўскі, Ю. У.** Археалагічныя даследаванні тэрытарыяльнай структуры старажытных гарадоў Усходняй Беларусі і Беларускага Панямоння / Ю. У. Врублеўскі // Весці БДПУ. Серыя 2, Гісторыя. Філасофія. Паліталогія. Сацыялогія. Эканоміка. Культуралогія. – 2012. – № 2. – С. 8–12.

Прааналізаваны археалагічныя даследаванні на праблеме гістарычнай тапаграфіі.

30. **Генинг, В. Ф.** Структура археологического познания: пробл. соц.-ист. исслед. / В. Ф. Генинг ; АН УССР, Ин-т археологии. – Киев : Наук.

315. **Калядзінскі, Л.** Даследчык беларускай Троі ... : да 85-годдзя П. Ф. Лысенкі / Л. Калядзінскі // Беларуская думка. – 2016. – № 9. – С. 86–91.

Артыкул прысвечаны П. Ф. Лысенку, вядомаму археолагу, лаўрэату Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, доктару гістарычных навук, прафесару, які зрабіў вялікі ўклад у вывучэнне археалагічных старажытнасцей Беларусі, быў стваральнікам археалагічных музеяў у Брэсце і Тураве.

316. **Калядзінскі, Л.** Сотні гарадзішчаў першага археолага: 190 гадоў таму – пачатак афіцыйных раскопак на Беларусі / Л. Калядзінскі // Культура. – 2008. – 20–26 снеж. (№ 51). – С. 14.

Зарыян Даленга-Хадакоўскі – першы беларускі археолаг.

317. **Калядзінскі, Л.** Яе публікацыі служаць людзям... / Л. Калядзінскі // Маладосць. – 2011. – № 2. – С. 136–137.

Пра Дучыц Людмілу Уладзіміраўну, вядомага беларускага археолага.

318. **Каробушкіна, Т.** Археалогія – яго лёс і прызвание : да 80-годдзя з дня нараджэння Я. Г. Звяругі / Т. Каробушкіна // Краязнаўчая газета. – 2008. – Верас. (№ 33). – С. 3.

319. **Колединский, Л. В.** Алексеев Леонид Васильевич: слово про учителя, наставника, друга / Л. В. Колединский // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 6–34.

320. **Колобова, И.** Научная деятельность В. Н. Рябцевича / И. Колобова // Банкаўскі веснік. – 2010. – № 7. – С. 6–8.

321. **Коршак, М.** Гордасць беларускай археалагічнай навукі / М. Коршак // Гісторыя: праблемы выкладання. Серыя «У дапамогу педагогу». – 2010. – № 4. – С. 63–64.

Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта. Серыя 2, Гісторыя. Філасофія. Паліталогія. Сацыялогія. Эканоміка. Культуралогія. – 2019. – № 4. – С. 44–50.

Рассмотрены научные достижения белорусского ученого, археолога, историка-медиаиста Г. В. Штыхова (1927–2018) в области истории раннесредневековых городов. Дана историографическая оценка научного творчества историка.

310. **Даследчык** тураўскай зямлі : да 80-годдзя з дня нараджэння П. Лысенкі // Веды. – 2011. – 19 верас. – С. 7.

311. **Егорейченко, А. А.** Эдуард Михайлович Загорульский / А. А. Егорейченко, А. Н. Ваганова // Веснік БДУ. Серыя 3, Гісторыя. Эканоміка. Права. – 2014. – № 1. – С. 88–89.

К 85-летию белорусского археолога, историка, доктора исторических наук, профессора.

312. **Зяц, Ю. А.** Земли и уделы до середины XIII в. на территории Беларуси в трудах Л. В. Алексеева / Ю. А. Заяц // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская. – Мінск, 2012. – С. 40–47.

313. **Юфе, Э.** Адам Кіркор: вядомы і невядомы / Э. Юфе // Польша. – 2018. – № 1. – С. 166–175.

Аб жыцці і дзейнасці беларускага вучонага, гісторыка, археолога, этнографа, выдаўца А. Кіркора і аб шматграннасці яго творчай спадчыны.

314. **Каваленя, А.** Людзі беларускай зямлі: Пётр Лысенка – высакароднасць дум і спраў / А. Каваленя // Беларуская думка. – 2023. – № 1. – С. 66–74.

Асветлена навукова-даследчая дзейнасць вучонага-археолога, доктара гістарычных навук, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь П. Ф. Лысенкі.

думка, 1989. – 194 с.

31. **Гістарычна-археалагічны зборнік** / [рэдкал.: А. А. Каваленя і інш.] ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларус. навука, 2020. – Вып. 35. – 259 с.

32. **Гістарычна-археалагічны зборнік** / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Ін-т гісторыі НАН Беларусі : Беларус. навука, 2013. – Вып. 28 / [рэдкал.: А. А. Каваленя (гал. рэд.) і інш.]. – 301 с.

33. **Гістарычна-археалагічны зборнік** / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Ін-т гісторыі НАН Беларусі : Беларус. навука, 2014. – Вып. 29 / [рэдкал.: А. А. Каваленя (гал. рэд.) і інш.]. – 343 с.

34. **Гістарычна-археалагічны зборнік** / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Ін-т гісторыі НАН Беларусі : Беларус. навука, 2015. – Вып. 30 : [да 95-годдзя з дня нараджэння І. М. Ігнаценкі] / [рэдкал.: А. А. Каваленя (гал. рэд.) і інш.]. – 367 с.

35. **Гусева, Е.** Города-призраки / Е. Гусева // Семь дней. – 2011. – 14 апр. (№ 15). – С. 30.

Об архелогических раскопках древних городов на территории современной Беларуси.

36. **Гусева, Е.** Дреговичи из Старых Дорог / Е. Гусева // Планета. – 2014. – № 4. – С. 66–73.

Об археологических раскопках уникальных курганов под Старыми Дорогами.

37. **Гусева, Е.** Земля курганов и капищ / Е. Гусева // Планета. – 2012. – № 11. – С. 64–71.

Археологические исследования Лепельско-Лукомльского региона.

38. **Дабрыян, А. А.** Археалагічнае вывучэнне Гродзеншчыны ў XVIII – першай палове XX ст. / А. А. Дабрыян // Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Серыя 1, Гісторыя і археалогія. Філасофія. Паліталогія. – 2011. – № 1. – С. 71–81.

Разгледжаны асноўныя этапы развіцця археалогіі і вынікі археалагічных даследаванняў на Гродзеншчыне.

39. **Даніловіч, В.** Археалагічная навука: стан, метадалогія, перспектывы : да 100-годдзя адкрыцця Мінскага царкоўна-археалагічнага музея / В. Даніловіч // Беларускі гістарычны часопіс. – 2009. – № 3. – С. 76–78.

40. **Древности** Белоруссии : докл. к конф. по археологии Белоруссии, (март 1969) / под ред. В. Д. Будько [и др.]. – Минск : Изд-во АН БССР, 1969. – 475 с.

41. **Древности** Белоруссии и Литвы : сб. ст. / Ин-т истории АН БССР, Ин-т истории АН ЛитССР. – Минск : Наука и техника, 1982. – 175 с.

42. **Дубицкая, Н. Н.** Производство керамической посуды населением Припятского Полесья в эпоху железа и раннего Средневековья / Н. Н. Дубицкая. – Минск : Беларус. навука, 2007. – 180 с.

43. **Дубицкая, Н. Н.** Производство керамической посуды у племен Белорусского Поднепровья в железном веке (VII в. до н. э. – V в. н. э.) : автореф. дис. ... канд. ист. наук : 07.00.06 / Н. Н. Дубицкая ; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – Минск, 2000. – 22 с.

44. **Дук, Д.** Асноўныя дасягненні полацкай археалогіі на старонках «Беларускага гістарычнага часопіса»: здабыткі і падставы для дыскусій / Д. Дук // Беларускі гістарычны часопіс. – 2023. – № 3. – С. 10–18.

Паводле крыніцазнаўчай базы ахарактарызаваны стан і перспектывы археалагічнага вывучэння полацкай зямлі. На падставе археалагічных адкрыццяў вызначаны роля і месца Полацка ў дзяржаватворчых працэсах на тэрыторыі Беларусі.

45. **Дучыц, Л.** Сакральная геаграфія Беларусі / Л. Дучыц, І. Клімковіч. – Мінск : Літ. і маст., 2011. – 383 с.

46. **Дучыц, Л. У.** Касцюм жыхараў Беларусі X–XIII стст.: паводле археалаг. звестак / Л. У. Дучыц ; пад рэд. Г. В. Штыхава. – 3-е выд. – Мінск : Беларус. навука, 2005. – 80 с.

47. **Дучыц, Л. У.** Касцюм крывічоў у X–XII стст. (па археалагічных даных) / Л. У. Дучыц // Народны тэкстыль і адзенне

ГОРДОСТЬ АРХЕОЛОГИЧЕСКОЙ НАУКИ: УЧЕННЫЕ-АРХЕОЛОГИ

304. **Апантаны** археалогіяй : да 50-годдзя Вадзіма Лакізы / А. А. Каваленя [і інш.] // Беларускі гістарычны часопіс. – 2020. – № 8. – С. 38–39.

Артыкул прысвечаны навуковым дасягненням вядомага беларускага археолага, кандыдата гістарычных навук, дацэнта В. Л. Лакізы.

305. **Багдановіч, І.** Даследчык летапісных гарадоў / І. Багдановіч, В. Кошман, А. Корзюк // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 2. – С. 31–33.

Артыкул прысвечаны 70-годдзю з дня нараджэння беларускага археолага, кандыдата гістарычных навук, дацэнта Л. У. Калядзінскага.

306. **Варанько, К. Д.** 16 верасня – 80 гадоў з дня нараджэння (1931) П. Ф. Лысенкі, вучонага-археолага / К. Д. Варанько // Гісторыя: праблемы выкладання. – 2011. – № 5. – С. 71–72.

307. **Віцязь, С.** Ураджэнцы Беларусі ў сусветнай археалогіі / С. Віцязь, В. Мядзведзева, Л. Дучыц // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 9. – С. 59–67.

Прадстаўлены навуковыя дасягненні ў галіне археалогіі выхадцаў з Беларусі, якія зрабілі важныя адкрыцці на тэрыторыі іншых краін у XIX – пачатку XX ст.

308. **Віцязь, С. П.** Даследчыкі археалагічных старажытнасцей Беларусі : біябібліягр. даведнік / С. П. Віцязь, В. У. Мядзведзева, Л. У. Дучыц ; навук. рэд. І. А. Марзалюк ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі, Цэнтр даслед. беларус. культуры, мовы і літаратуры. – Мінск : Беларус. навука, 2020. – 504 с.

309. **Врублевский, Ю. В.** Историографические работы Г. В. Штыхова: проблемы возникновения и развития городов на территории Беларуси в IX–XVIII вв. / Ю. В. Врублевский // Весці

298. **Терентьев, И. В.** Типология ножей Белорусского Поднепровья X–XV вв. (по результатам археологических исследований Старого Шклова и Мстиславля) / И. В. Терентьев // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2021. – № 1. – С. 195–199.

Приведен типологический анализ ножей X–XV вв., обнаруженных в ходе археологических раскопок на территории Старого Шклова и Мстиславля.

299. **Чарняўскі, І.** У пошуку разумнага кампрамісу / І. Чарняўскі // Культура. – 2008. – 5–11 ліп. (№ 27). – С. 13.

Размова з намеснікам начальніка ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь І. Чарняўскім пра цікавую знаходку (насценны малюнак) на адным з дамоў у старажытным кутку г. Мінска.

300. **Шаланда, А.** Гербавыя пячаткі Іллінічаў: новыя знаходкі / А. Шаланда // Беларускі гістарычны часопіс. – 2016. – № 9. – С. 47–50.

Прадстаўлены і апісаны гербавыя пячаткі Івана Іллініча і яго сына Юрыя – заснавальніка Мірскага замка.

301. **Шамрэі, Н.** Рэпартаж з неаліту / Н. Шамрэі // Наша Ніва. – 2010. – 28 ліп. (№ 28). – С. 10.

Археалагічная экспедыцыя Міхася і Максіма Чарняўскіх адшукала на Крывінскім тарфяніку самы старажытны беларускі музычны інструмент.

302. **Шуткова, Е. П.** Золоченые и серебряные стеклянные бусы курганного могильника «Восход» / Е. П. Шуткова // Веснік Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова. Серыя А, Гуманітарныя навукі (гісторыя, філасофія, філалогія). – 2015. – № 1. – С. 36–42.

303. **Янкова, Т.** Тайны земли Туровской / Т. Янкова // Служба спасения. – 2017. – № 4. – С. 90–93.

Об уникальных находках на территории историко-археологического комплекса «Древний Туров».

Віцебшчыны : матэрыялы навук.-практ. канф., Лепель, снеж. 2013 г. / [рэдкал.: Л. У. Вакар і інш.]. – Мінск, 2014. – С. 212–215.

48. **Егорейченко, А. А.** Изучение культур штрихованной керамики в 40-х гг. XX – начале XXI в. / А. А. Егорейченко // Веснік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Серыя 3, Гісторыя, філасофія, псіхалогія, паліталогія, сацыялогія, эканоміка, права. – 2007. – № 1. – С. 3–9.

Рассмотрена история полевых исследований культур штрихованной керамики на территории Беларуси, Литвы и Латвии.

49. **Егорейченко, А. А.** История археологического изучения древнейших городищ в Браславском Поозерье / А. А. Егорейченко // Веснік БДУ. Серыя 3, Гісторыя. Філасофія. Псіхалогія. Паліталогія. Сацыялогія. Эканоміка. Права. – 2012. – № 1. – С. 3–6.

50. **Езепенко, И.** Белорусская археология в ожидании новых открытий / И. Езепенко ; беседовала О. Поклонская // Обозреватель. – 2009. – 23 окт. (№ 43). – С. 20.

Беседа с заведующим сектором научных археологических фондов Института истории НАН Республики Беларусь об археологической изученности страны и перспективах археологических исследований.

51. **Жижиян, С. Ф.** История изучения культовых и исторических камней на территории Беларуси / С. Ф. Жижиян // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2017. – № 9. – С. 108–112.

Рассмотрены основные этапы изучения культовых камней, обнаруженных на территории Беларуси.

52. **З глыбі** вякоў: наш край : гіст.-культурал. зб. / [навук. рэд. А. К. Краўцэвіч]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1996. – Вып. 1. – 288 с.

53. **З глыбі** вякоў: наш край : гіст.-культурал. зб. / [прадм. А. Трусава]. – Мінск : Крок уперад, 1992. – 253 с.

54. **З глыбі** вякоў: наш край : гіст.-культурал. зб. / навук. рэд. А. К. Краўцэвіч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1997. – [Вып.] 2 / [уклад. В. У. Шаблюк]. – 240 с.

55. **Заяц, Ю.** Что может археология / Ю. Заяц // Наука и жизнь. – 2009. – № 4. – С. 62–65.

56. **Зуева, А. У.** Вывучэнне культуры шарападобных амфар на тэрыторыі Беларусі ў канцы ХХ – пачатку ХХІ ст. / А. У. Зуева // Веснік БДУ. Серыя 3, Гісторыя. Філасофія. Псіхалогія. Паліталогія. Сацыялогія. Эканоміка. Права. – 2009. – № 2. – С. 3–7.

57. **Іванова, І.** Баркалабаўскія падмуркі / І. Іванова // Звязда. – 2008. – 4 лістап. – С. 3.

Пра археалагічныя раскопкі на месцы Свята-Вазнясенскага жаночага манастыра на Быхаўшчыне, адной з вялікіх праваслаўных святынь Беларусі XVII стагоддзя.

58. **Иов, О.** Тайны древних курганов / О. Иов // Родная прырода. – 2013. – № 7. – С. 21–24.

Приведена информация про археологические исследования курганов в Стародорожском районе.

59. **Калядзінскі, Л.** Археалогія з вышыні птушынага палету / Л. Калядзінскі // Веды. – 2011. – 17 кастр. – С. 7.

Паветраная археалогія.

60. **Калядзінскі, Л.** Верхні замак Віцебска (IX–XVIII стст.): асноўныя вынікі даследавання / Л. Калядзінскі // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 2. – С. 34–38.

Разгледжана гісторыя археалагічнага вывучэння Верхняга замка Віцебска, вызначаны асноўныя этапы яго станаўлення.

61. **Калядзінскі, Л.** Калі адзначаць Дзень археолага? / Л. Калядзінскі // Беларуская думка. – 2014. – № 12. – С. 53–56.

62. **Калядзінскі, Л.** У пошуках караля / Л. Калядзінскі // Веды. – 2009. – 16 сак. (№ 11). – С. 8.

Археалагічныя раскопкі на тэрыторыі Беларусі.

63. **Каханойскі, Г. А.** Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі у XVI–XIX стст. / Г. А. Каханойскі ; навук. рэд. Л. Д. Побаль. – Мінск : Навука і тэхніка, 1984. – 120 с.

291. **Мядзведзева, В. У.** Шашкі: гульня і не толькі ... / В. У. Мядзведзева // Беларускі гістарычны часопіс. – 2023. – № 6. – С. 39–45.

Разгледжана гісторыя паходжання і распаўсюджвання гульні ў шашкі, прыведзена інфармацыя пра шашачныя фігуркі, знойдзеныя на тэрыторыі Беларусі падчас археалагічных даследаванняў.

292. **На шляху** з «варагаў у грэкі»: археолагі знайшлі ўнікальнае гарадзішча вікінгаў у Віцебскай вобласці // Беларусь. – 2017. – № 7. – С. 45.

293. **Наумова, А.** Послание от древних скифов: уникальные археол. находки обнаружили студенты ВГУ / А. Наумова // СБ. Беларусь сегодня. – 2022. – 15 окт. – С. 14.

Об уникальных археологических находках, обнаруженных студентами Витебского государственного университета им. П. М. Машиерова на практике.

294. **Новыя** археалагічныя знаходкі ў Дрысвятах: [аб выніках археал. даслед. гарадзішча, паселішча і могільніка] // Брасл. звязда. – 1997. – 1 лістап. – С. 2.

295. **Парадная** пячатка Еўфрасінні Полацкай / Д. Дук [і інш.] // Беларускі гістарычны часопіс. – 2017. – № 9. – С. 4–8.

Апісана ўнікальная пячатка Еўфрасінні Полацкай, знойдзеная падчас археалагічных раскопак каля сцен Спаса-Праабражэнскай царквы ў Полацку ў 2017 г.

296. **Раков, Д.** Археологические находки экспедиции 1960 года в районе Березинской переправы : к 210-летию сражения российских войск и армии Наполеона около Борисова / Д. Раков // Беларуская думка. – 2022. – № 7. – С. 73–80.

Представлен анализ результатов научной экспедиции, проведенной в 1960 г. в районе Березинской переправы, определена атрибуция археологических находок, обнаруженных в ходе экспедиции.

297. **Тарасевіч, В. М.** Скарб скроневых кольцаў з гарадзішча Баронікі (Віцебск) / В. М. Тарасевіч, В. М. Васільеў // Журнал Белорусского государственного университета. История. – 2020. – № 3. – С. 64–71.

Апісаны грашовыя скарбы з медных манет сярэдзіны XVII стагоддзя, знойдзеныя ў Беларусі.

286. **Ліневіч, С. Б.** Унікальная знаходка каменнага свідраванага вырабу (в. Паварчыцы Салігорскага раёна) / С. Б. Ліневіч // Вестні Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. – 2014. – № 3. – С. 39–43.

Праведзена спроба культурна-храналагічнай ідэнтыфікацыі выпадковай знаходкі каля в. Паварчыцы Салігорскага раёна на аснове існуючых міфалагічных уяўленняў фіна-ўгораў і тэхналогіі вытворчасці каменных свідраваных вырабаў эпохі рассялення індаеўрапейскіх народаў.

287. **Магалінскі, І. У.** Амулет-змеявік з выявай святых Касмы і Даміяна з Полацка / І. У. Магалінскі // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2016. – № 9. – С. 45–48.

Апублікаваны вынікі даследавання амулета-змеевіка, які быў выяўлены падчас археалагічнага нагляду за землянымі работамі на тэрыторыі Полацкай дзіцячай школы мастацтваў у красавіку 2014 г.

288. **Магалінскі, І. У.** Прывескі-амулеты з тэрыторыі Полацка (X–XIII стст.) / І. У. Магалінскі // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 287–298.

289. **Михальчук, Н.** Чисто хлебный интерес / Н. Михальчук // Рэспубліка. – 2008. – 12 ліп. – С. 14.

В центре Мстиславля обнаружили берестяную грамоту XII–XIII вв.

290. **Мядзведзева, В.** Высокамастацкія рэчы X–XV стагоддзяў на Беларусі / В. Мядзведзева // Веды. – 2010. – 19 ліп. (№ 29). – С. 8.

Пра археалагічныя знаходкі прадметаў бытавога прызначэння сярэднявковага насельніцтва Беларусі.

64. **Кисляк, О.** Глубоко копнули / О. Кисляк // СБ. Беларусь сегодня. – 2011. – 30 июля. – С. 16.

О самых крупномасштабных археологических раскопках на территории шкловского городища.

65. **Клеванец, Ю. В.** Раскопки под цветущими липами / Ю. В. Клеванец // Пазашкольнае выхаванне. Серыя «У дапамогу педагогу». – 2010. – № 4. – С. 52–54.

Об археологических раскопках в деревне Свислочь Осиповичского района Могилевской области под научным руководством специалистов Института истории НАН Беларуси.

66. **Клімаў, М. В.** Пытанне аб прыстанях на тэрыторыі Падзвіння ў сувязі з даследаваннем комплексу прыстані побач з помнікам Лучна-1 [Полацкі раён] / М. В. Клімаў // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 246–255.

67. **Коблаў, С.** Падводная археалогія на Браслаўшчыне : [аб выніках даследаванняў Брасл. азёр] / С. Коблаў // Браслаўская звязда. – 1997. – 24 снеж. – С. 3–4.

68. **Колосов, А. В.** Гренская культура Верхнего Поднепровья в отечественной и зарубежной историографии / А. В. Колосов // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2013. – № 1. – С. 4–11.

Рассмотрен круг проблем, существующих в историографии гренской культуры финального палеолита и мезолита Верхнего Поднепровья.

69. **Колосов, А. В.** К вопросу о локальных культурах «свидерских традиций» в мезолите Восточной Европы / А. В. Колосов // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2012. – № 1. – С. 11–18.

Рассмотрены мезолитические культуры Восточной Беларуси.

70. **Коньшева, Е.** Гольшаны приоткрывают свои тайны / Е. Коньшева // Веды. – 2010. – 23 авг. (№ 34). – С. 3.

Раскопки в Гольшанах.

71. **Корсак, В.** Археалагічны накірунак у дзейнасці статыстычных камітэтаў беларускіх губерняў / В. Корсак // Беларускі гістарычны часопіс. – 2017. – № 8. – С. 19–30.

Апісаны функцыі губернскіх статыстычных камітэтаў у галіне археалагічнай дзейнасці.

72. **Лакіза, В.** Академическая археология Беларуси на современном этапе / В. Лакіза // Наука и инновации. – 2017. – № 9. – С. 18–26.

Представлен аналитический обзор важнейших научных достижений академических археологов за последние годы, а также фундаментальных и прикладных направлений научных исследований Института истории НАН Беларуси.

73. **Лакіза, В.** Археалагічны турызм: падарожжы ў мінулае / В. Лакіза // Наука и инновации. – 2013. – № 7. – С. 7–12.

Разгледжаны сучасны стан і магчымасці развіцця археалагічнага турызму ў Рэспубліцы Беларусь, вызначаны праблемы практычнага выкарыстання археалагічных матэрыялаў і помнікаў.

74. **Лакіза, В.** Археология на МКАД-2: дорога из прошлого в настоящее / В. Лакіза, А. Войтехович // Наука и инновации. – 2017. – № 9. – С. 34–38.

На примере крупномасштабных научных исследований в зоне строительства МКАД-2 показано значение и роль спасательной археологии в Беларуси. Представлены результаты исследований средневековых поселений в Минском и Дзержинском районах около современных населенных пунктов Бовбли, Василевщина и Фрунзе, позволяющие реконструировать исторические события и образ жизни

Рассмотрены типология и технология изготовления стеклянных браслетов, обнаруженных в результате археологических раскопок на территории детинца Замковая гора в Мстиславле.

279. **Королева, Е. П.** Стеклянные украшения X–XIV вв. на территории Могилевского Поднепровья: технология изготовления, типология, хронология : автореф. дис. ... канд. ист. наук / Е. П. Королева ; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – Минск, 2018. – 24 с.

280. **Корсак, Д.** В Юровичах нашли челюсть мамонта / Д. Корсак // Обозреватель. – 2010. – 20 авг. (№ 33). – С. 3.

Археологическую находку извлекли на месте доисторической бойни.

281. **Коц, А. Л.** Археалагічныя знаходкі з раскопак на Востраве [Астраўскім пасадзе] старажытнага Полацка ў 2012 г. / М. В. Клімаў // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., [20–21 кастр. 2011 г., 14–15 лістап. 2012 г., Віцебск / Упр. ідэалаг. работы, культуры і па справах моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2013. – С. 125–129.

282. **Коц, А. Л.** Гарадзішчы міжрэчча Дзісны і Ушачы ў сярэднявеччы: па матэрыялах разведак 2010 года / А. Л. Коц // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 267–275.

283. **Коц, А. Л.** Ювелірная майстэрня XII стагоддзя на Запалоцкім пасадзе старажытнага Полацка (па матэрыялах археалагічных раскопак 2013 года) / А. Л. Коц // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2015. – № 1. – С. 18–26.

284. **Кошман, В. І.** Колт XIII ст. з археалагічных даследаванняў Свіслацкага замка / В. І. Кошман, Г. С. Ясковіч // Весці Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. – 2018. – № 1. – С. 50–56.

285. **Крыцук, Р.** Тры скарбы барацінак ВКЛ / Р. Крыцук // Беларускі гістарычны часопіс. – 2017. – № 7. – С. 38–42.

2012 г., Віцебск / Упр. ідэалаг. работы, культуры і па справах моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2013. – С. 130–132.

274. **Кобринец, В. А.** Монеты России в кладях Витебщины (XVI – начало XVIII в.) / В. А. Кобринец // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., [20–21 кастр. 2011 г., 14–15 лістап. 2012 г., Віцебск / Упр. ідэалаг. работы, культуры і па справах моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2013. – С. 37–40.

275. **Колосов, А. В.** Новые данные по мезолиту бассейна реки Сож / А. В. Колосов // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2010. – № 1. – С. 20–26.

Представлены результаты изучения бассейна реки Сож, выделен ряд мезолитических культур, население которых обитало на территории Посожья.

276. **Коньшева, Е.** Ловушка для мамонтов / Е. Коньшева // Веды. – 2008. – 4 жн. (№ 31). – С. 8.

О находке останков мамонта в Беларуси.

277. **Королева, Е. П.** Бусы курганного могильника Восход: типология, хронология, технология изготовления и назначение / Е. П. Королева // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2017. – № 1. – С. 68–76.

Представлены результаты археологических раскопок курганного могильника Восход (Могилевская область), в ходе которых были обнаружены бусы.

278. **Королева, Е. П.** Стекланные браслеты, браслетообразные височные кольца с территории детинца Замковая гора в городе Мстиславль: типология и технология изготовления / Е. П. Королева // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2017. – № 9. – С. 100–107.

средневекового населения X–XII вв., конкретизировать этапы заселения белорусских земель славянами.

75. **Лакиза, В.** Как увлечь историей / В. Лакиза // Наука и инновации. – 2009. – № 6. – С. 20–22.

Представлены направления изучения и практического использования археологических объектов в Беларуси.

76. **Левко, О.** Археологическая наука: состояние, методология, перспективы / О. Левко // Веды. – 2008. – 15 снеж. (№ 50). – С. 3.

О развитии археологической науки в Беларуси.

77. **Левко, О.** Материальное выражение истории / О. Левко // Наука и инновации. – 2009. – № 6. – С. 8–10.

Представлены разработки и достижения белорусских археологов.

78. **Левко, О.** Прошлое снова заговорило / О. Левко ; [подготовил] Ю. Леонович // СБ. Беларусь сегодня. – 2018. – 6 сент. – С. 10.

О строительных работах на территории полоцкого Верхнего замка и о том, как на территории Шумилинского района Витебской области оказались викинги, рассказала археолог, доктор исторических наук О. Левко.

79. **Линевич, С.** Подводные археологические исследования в Беларуси / С. Линевич // Наука и инновации. – 2017. – № 9. – С. 39–42.

Освещена история подводной археологии, представлены уникальные материалы подводных исследований, проводимых на территории Беларуси.

80. **Лобач, У. А.** Курганы, гарадзішчы, скарбы: «вясковая археалогія» на тэрыторыі Віцебшчыны ў XIX–XX стст. / У. А. Лобач // Беларускі фальклор : матэрыялы і даследаванні / [рэдкал.: Т. В. Валодзіна (гал. рэд.) і інш.]. – Мінск, 2017. – Вып. 4. – С. 10–39.

Пра феномен скарбашукальніцтва ў народнай культуры беларусаў Віцебшчыны на аснове аналізу гістарычных, фальклорных і этнаграфічных крыніц.

81. **Лютынскі, В.** Час збіраць камяні ... / В. Лютынскі // Аршанская газета. – 2013. – 19 студз. – С. 6 ; 26 студз. – С. 6.

Пра гісторыю і лёс Рагвалодава каменя ля вёскі Дзятлава Аршанскага раёна.

82. **Ляўко, В.** Развіццё археалагічнай навукі ў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ў 2006–2010 гг. / В. Ляўко // Беларускі гістарычны часопіс. – 2010. – № 11. – С. 3–7.

Акрэслена думка, што адной з цэнтральных праблем айчыннай археалогіі застаецца праблема першапачатковага засялення тэрыторыі Беларусі.

83. **Малашэня, Л.** Рудня – ад слова «Руда»: пра археал. раскопкі у в. Рудня Полац. р-на /Л. Малашэня // Народнае слова. – 1997. – 14 жн. – С. 5.

84. **Малашэня, Л.** У Прудніках і Орцах над Дзвіною : [пра археал.-этнагр. даследаванні ў Міёр. р-не] / Л. Малашэня // Сцяг працы (Міёры). – 1997. – 7 кастр. – С. 4.

85. **Матэрыялы** па археалогіі Беларусі = Materials on the archaeology of Belarus : зб. навук. арт. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларус. навука, 2020. – Вып. 31 : Даследаванне беларускіх старажытнасцей (да 80-годдзя з дня нараджэння Алены Генадзьеўны Калечыц) / уклад.: В. М. Ляўко, С. С. Юрэцкі ; рэдкал.: В. М. Ляўко (гал. рэд.) [і інш.]. – 219 с.

86. **Медведев, А.** Спасательная археология в Беларуси / А. Медведев // Наука и инновации. – 2009. – № 6. – С. 11–13.

Отражена практика проведения археологических исследований в Республике Беларусь.

87. **Михайловская, С.** Новости истории: историко-археологические исследования в нашей стране неизменно находят поддержку со стороны государства / С. Михайловская // Экономика Беларуси. – 2021. – № 2. – С. 70–77.

268. **Кенько, П. М.** Наборный пояс из курганного могильника Небышено / П. М. Кенько // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., [20–21 кастр. 2011 г., 14–15 лістап. 2012 г.], Віцебск / Упр. ідэалаг. работы, культуры і па справах моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2013. – С. 119–121.

269. **Кенько, П. М.** Поясной набор верховьев Березины Днепроvской / П. М. Кенько // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 261–266.

270. **Клеванец, Ю.** Сярпы жалезнага веку з сярэдняй і ніжняй Свіслачы / Ю. Клеванец // Краязнаўчая газета. – 2010. – Верас. (№ 33). – С. 2–3.

271. **Клімаў, М. В.** Лучанскі ґрунтовы могільнік 1 / М. В. Клімаў // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., [20–21 кастр. 2011 г., 14–15 лістап. 2012 г., Віцебск / Упр. ідэалаг. работы, культуры і па справах моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2013. – С. 20–23.

Разгледжаны вынікі даследавання пахавальнага комплексу вясковага насельніцтва ў акрузе г. Полацка Віцебскай вобласці.

272. **Клімаў, М. В.** Лучанскі ґрунтовы могільнік II: пытанні археалагічнай інтэрпрэтацыі / М. В. Клімаў // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., [20–21 кастр. 2011 г., 14–15 лістап. 2012 г., Віцебск / Упр. ідэалаг. работы, культуры і па справах моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2013. – С. 121–125.

273. **Кобрынец, В. А.** Клад с рускими «проволочными» копейками из Витебска (находка 1971 г.) / В. А. Кобрынец // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., [20–21 кастр. 2011 г., 14–15 лістап.

262. **Калечыц, І.** Графіці фасада Полацкай Спаса-Праабражэнскай царквы / І. Калечыц // Беларускі гістарычны часопіс. – 2021. – № 11. – С. 10–14.

Прааналізаваны надпісы і рысункі, нанесеныя на сцены помніка кultaвай архітэктуры ў розныя часы, – ад XII да XX ст.

263. **Калечыц, І.** Імёны ў кірылічных надпісах XII – сярэдзіны XVI ст. на сценах Спаса-Праабражэнскай царквы ў Полацку / І. Калечыц // Беларускі гістарычны часопіс. – 2018. – № 11. – С. 14–18.

Артыкул прысвечаны вывучэнню антрапонімаў у графіці Полацкай Спаса-Праабражэнскай царквы.

264. **Калечыц, І.** Людзі і пачвары, кошкі і птушкі: рысункі-графіці ў Полацкай Спаса-Праабражэнскай царкве / І. Калечыц // Беларускі гістарычны часопіс. – 2013. – № 5. – С. 25–31.

Апісаны графіці, выяўленыя ў апошні час у Полацкай Спаса-Праабражэнскай царкве падчас рэстаўрацыйных работ.

265. **Калечыц, І.** Новыя знаходкі графіці ў Полацкай Спаса-Праабражэнскай царкве: аб месцазнаходжанні кліраса, эклезіяніме «Святы Спас» і гарадзецкім архімандрыце Іаане / І. Калечыц // Беларускі гістарычны часопіс. – 2014. – № 7. – С. 37–40.

Апісаны надпісы-графіці, якія былі выяўленыя ў Полацкай Спаса-Праабражэнскай царкве і з'яўляюцца крыніцай каштоўнай гістарычнай інфармацыі.

266. **Калечыц, І.** Пра што гавораць прасліцы? / І. Калечыц // Веды. – 2010. – 30 жн. (№ 35). – С. 7.

Прасліцы з надпісамі знойдзены на тэрыторыі Беларусі.

267. **Калечыц, І.** «Wszystko od Boga»: канфесійныя адносіны ў графіці Полацкай Спаса-Праабражэнскай царквы / І. Калечыц // Беларускі гістарычны часопіс. – 2020. – № 12. – С. 11–14.

Апісаны гістарычныя падзеі на Полаччыне, з якімі звязана з'яўленне на сценах храма надпісаў-графіці, што адлюстроўвалі канфесійныя адносіны ў той час.

О создании интерактивного археологического музея, международном сотрудничестве в области археологических, исторических и антропологических исследований, о научно-археологической работе Института истории НАН Беларуси.

88. **Михайловская, С.** Погружение в прошлое: подводная археология открывает тайны наших предков / С. Михайловская // Беларуская думка. – 2019. – № 2. – С. 26–33.

89. **Михайловская, С.** Сквозь столетия / С. Михайловская // Беларуская думка. – 2014. – № 10. – С. 18–24.

О состоянии и перспективах развития археологии в Республике Беларусь.

90. **Очерки** по археологии Белоруссии : [в 2 ч.] / Акад. наук Белорус. ССР, Ин-т истории. – Минск : Наука и техника, 1970–1972. – Ч. 1 / [В. Д. Будько и др. ; редкол.: В. Ф. Исаенко, А. Г. Митрофанов, Г. В. Штыхов]. – 1970. – 271 с.

91. **Пазднякоў, В.** Археалагічная інфармацыя для сучаснага і будучых пакаленняў / В. Пазднякоў // Беларускі гістарычны часопіс. – 2012. – № 11. – С. 77–78.

Прапанавана рэцэнзія на выданне «Археалогія Беларусі. Каталог архіўных навуковых матэрыялаў», падрыхтаванае В. У. Мядзведзевай і прысвечанае каменнаму, бронзаваму і жалезнаму вякам.

92. **Плавінскі, М. А.** Гісторыя археалагічнага вывучэння курганных могільнікаў захаду Браслаўскага Паазер'я / М. А. Плавінскі // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., [20–21 кастр. 2011 г., 14–15 лістап. 2012 г., Віцебск / Упр. ідэалаг. работы, культуры і па справах моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2013. – С. 14–18.

93. **Плавинский, Н.** Концентрат древних технологий : [беседа с заведующим научно-фондовым отделом археологии, нумизматики и оружия Национального музея истории и культуры Беларуси] / Н. Плавинский ; беседовал В. Лебедев // Наука и инновации. – 2009. – № 6. – С. 14–16.

Разгледжаны вынікі даследавання гісторыка-культурнага рэгіёна, які ўключае ў сябе Браслаўскі, Міёрскі і частку Шаркаўічынскага раёны Віцебскай вобласці.

94. **Плавинский, Н. А.** Как работают ученые. Археолог : для мл. шк. возраста / Н. А. Плавинский, В. Л. Лакиза. – Минск : Беларус. Энцыкл., 2017. – 23 с. – (Маленький профессор).

95. **Соловьев, А. А.** Помещения библиотеки Полоцкого иезуитского коллегиума XVII – начала XIX вв. по археологическим и документальным данным (проблемы изучения и реконструкции) / А. А. Соловьев // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2020. – № 1. – С. 129–136.

Представлена попытка реконструкции размещения и убранства помещений библиотеки Полоцкого иезуитского коллегиума XVII – начала XIX в.

96. **Сороко, С. М.** Географические, археологические и этнографические исследования Белорусского Подвинья в XIX – начале XX века / С. М. Сороко // Беларуская Падзвінне: вопыт, метадыка і вынікі палявых даследаванняў (да 80-годдзя пачатку археал. раскопак у г. Полацку) : зб. навук. прац рэсп. навук.-практ. семінара, 20–21 лістап. 2008 г. / Полац. дзярж. ун-т ; пад агул. рэд.: Д. У. Дука, У. А. Лобача. – Наваполацк, 2009. – С. 257–261.

97. **Супрун, В. Р.** За смугою часу: даследаванні і меркаванні / В. Р. Супрун ; [прадм. Г. Каханоўскага]. – Минск : Палымя, 1994. – 144 с.

98. **Тарасаў, С. В.** Археалогія Беларусі: час, таямніцы, скарбы, людзі : нататкі археолага / С. В. Тарасаў. – Минск : Беларусь, 2017. – 191 с.

99. **Тёрни, К.** Кости, скалы и звезды: наука о том, когда что произошло : пер. с англ. / К. Тёрни. – 3-е изд. – М. : Династия : Альпина нон-фикшн, 2015. – 235 с.

100. **Ткачева, М. И.** История исследования керамики Верхнего Поднепровья III–VII вв. в XX – начале XXI вв. / М. В. Ткачева // Вестник

манастира ў Полацку – пячатцы Еўфрасінні Полацкай, праведзена яе атрыбуцыя.

256. **Егорейченко, А. А.** Поселение Подваринка / А. А. Егорейченко // Веснік БДУ. Серыя 3, Гісторыя. Эканоміка. Права. – 2012. – № 3. – С. 3–7.

Исследованы материалы раскопок поселения Подваринка Браславского района Витебской области.

257. **Іванова, І.** Магілёўскія археолагі знайшлі прыбіральню XVII стагоддзя / І. Іванова // Звязда. – 2009. – 31 сак. – С. 6.

Археалагі таксама знайшлі рыцарскі пояс, стылет, кафлю і нават шкарлупіны ад арэхаў ляшчыны, якімі гараджанін засмеціў падворак 400 гадоў таму.

258. **Іванова, І.** Пад Шкловам раскапалі старажытны дом і падмурак замкавай вежы / І. Іванова // Звязда. – 2008. – 22 ліп. – С. 4.

Археалагічныя знаходкі Беларусі.

259. **Кабрынец, В.** Адлюстраванне падзей Смутнага часу ў Расіі ў скарбах Беларусі / В. Кабрынец // Беларускі гістарычны часопіс. – 2013. – № 11. – С. 20–26.

260. **Калечыц, І.** «Злачынства і пакаранне» ў графіці Полацкай Спаса-Праабражэнскай царквы / І. Калечыц // Беларускі гістарычны часопіс. – 2018. – № 6. – С. 11–15.

Апісаны графіці, звязаныя з тэмай «злачынства і пакарання», што былі выяўленыя ў Полацкай Спаса-Праабражэнскай царкве падчас рэстаўрацыйных работ.

261. **Калечыц, І.** Графіці выхаду на паўднёвую галерэю ў Полацкай Спаса-Праабражэнскай царкве / І. Калечыц // Беларускі гістарычны часопіс. – 2016. – № 7. – С. 17–22.

Апісаны надпісы-графіці, якія былі выяўленыя ў Полацкай Спаса-Праабражэнскай царкве падчас расчысткі акна ў келлі Еўфрасінні Полацкай.

249. **Гусева, Е.** Каменный век. Древнее древнего / Е. Гусева // Планета. – 2014. – № 8. – С. 50–57.

Об археологических находках на стоянке людей каменного века около городского поселка Бельниччи.

250. **Дернович, С.** «Из варяг в греки»: археологические находки эпохи викингов на территории Беларуси / С. Дернович // Беларуская думка. – 2009. – № 12. – С. 160–166.

251. **Дзядзюля, А.** Археалагічная карта – пытанне часу / А. Дзядзюля // Беларусь. – 2019. – № 12. – С. 18–19.

Зроблены кароткі агляд самых значных археалагічных адкрыццяў, зробленых навукоўцамі Інстытута гісторыі НАН Беларусі за апошнія дзесяцігоддзе.

252. **Дзядзюля, А.** Закапанія сакрэты / А. Дзядзюля // Звязда. – 2009. – 10 сак. – С. 3.

Археалагічныя грашовыя знаходкі.

253. **Дрэвіла, В.** Артэфакты з курганнага могільніка каля вёскі Каласы Рагачоўскага раёна / В. Дрэвіла // Беларускі гістарычны часопіс. – 2023. – № 4. – С. 16–24.

Апісаны і прааналізаваны матэрыялы археалагічных раскопак 1982 г. некропаля Каласы каля аднайменнай вёскі ў Рагачоўскім раёне Гомельскай вобласці.

254. **Дук, Д.** Да пытання аб пачатковым навучанні Скарыны: матэрыяльныя сведчанні бернардзінскага кляштара ў Полацку 1498–1563гг. / Д. Дук // Беларускі гістарычны часопіс. – 2018. – № 11. – С. 19–25.

Прааналізаваны археалагічныя знаходкі, якія могуць з’яўляцца доказам атрымання Ф. Скарынам пачатковай адукацыі ў школе Полацкага бернардзінскага кляштара.

255. **Дук, Д.** Пячатка Еўфрасінні Полацкай / Д. Дук, І. Калечыц, А. Коц // Беларускі гістарычны часопіс. – 2015. – № 7. – С. 13–18.

Распаведзена аб унікальнай знаходцы, зробленай падчас археалагічных раскопак на тэрыторыі Спаса-Еўфрасіннеўскага

Полоцкага государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2020. – № 9. – С. 153–157.

Проанализирована историография, посвященная исследованию керамических комплексов Верхнего Поднепровья.

101. **Штыгяхў, Г.** Галасы далёкіх продкаў : [для сярэд. і ст. узросту] / Г. Штыгяхў ; [маст. Ю. Кухараў]. – Мінск : Беларусь, 1968. – 106 с.

102. **Шуткова, Н. П.** Изучение печных изразцов региона Могилевского Поднепровья и Посожья : историографический аспект / Н. П. Шуткова // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2014. – № 1. – С. 38–44.

Представлен историографический анализ археологических трудов, посвященных изучению печных изразцов региона Могилевского Поднепровья и Посожья.

103. **Шуткова, Н. П.** Технология производства печных изразцов XVII–XVIII веков (по материалам археологических раскопок замка в Старом Быхове в 2013 году) / Н. П. Шуткова // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2016. – № 1. – С. 97–104.

104. **Юрчак, Д. В.** 3D-реконструкция памятников археологии как форма визуализации истории (на примере Витебска) / Д. В. Юрчак, С. А. Буйницкий, А. А. Морозов // Книжное наследие А. П. Сапунова : материалы респ. науч.-практ. конф. к юбилеям издания А. П. Сапуновым книг «Витебская старина» (т. 1, 1883) и «Река Западная Двина» (1893), 23 дек. 2013 г. / [редкол.: А. И. Сёмкин и др.]. – Минск, 2014. – С. 156–159.

О компьютерной реконструкции археологических памятников древнего Витебска.

ВЗГЛЯД ИЗ ПРОШЛОГО: ПАМЯТНИКИ АРХЕОЛОГИИ НА ТЕРРИТОРИИ БЕЛАРУСИ

105. **Археологическая** карта Белоруссии / Белорус. добровольное о-во охраны памятников истории и культуры, Сектор археологии Ин-та истории Акад. наук БССР. – Минск : Польша, 1971. – Вып. 2 : Памятники железного века и эпохи феодализма / Г. В. Штыхов ; под ред. Ф. В. Борисевича. – 276 с.

106. **Белицкая, А.** Поселение ранних славян в нижнем течении реки Ствига / А. Белицкая, Е. Байковская, О. Харитонович // Наука и инновации. – 2017. – № 9. – С. 32–34.

Представлены результаты полевых археологических исследований последних лет Института истории НАН Беларуси на древнем поселении около д. Бережцы Житковичского района Гомельской области.

107. **Бубенько, Т. С.** Формирование поселенческих структур в округе Витебска в I тыс. н. э. / Т. С. Бубенько // Ученые записки УО «ВГУ имени П. М. Машерова». – 2022. – Т. 36. – С. 44–56.

108. **Вайцяховіч, А. В.** Курганы канца X–XI стст. з магільнымі ямамі на тэрыторыі Полацкай зямлі / А. В. Вайцяховіч // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 196–199.

109. **Войтик, И.** Парк Юровичского периода / И. Войтик // Государственный контроль: анализ, практика, комментарии. – 2014. – № 2. – С. 74–79.

О древнейшем поселении человека на территории Беларуси, обнаруженном возле деревни Юровичи Калинковичского района.

110. **Галоўка, С.** Тайны Лаўрышаўскага манастыра: шлях да разгадак / С. Галоўка // Беларуская думка. – 2015. – № 11. – С. 50–57.

Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2018. – № 1. – С. 144–148.

Прадстаўлены вынікі археалагічных разведак, праведзеных у гістарычным цэнтры г. Быхава Магілёўскай вобласці ў 2012 г.

244. **Галынскі, Р. Д.** Новыя прадметы ўзбраення і рыштунку вершніка і баявога каня з тэрыторыі Верхняга Падняпроўя і Пасожжа / Р. Д. Галынскі // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2012. – № 1. – С. 19–23.

Даследаваны комплекс прадметаў узбраення і рыштунку вершніка і баявога каня на матэрыялах раскопак 2007–2008 гадоў на тэрыторыі сучаснай Магілёўскай вобласці.

245. **Ганецкая, І.** Даследаванне новага помніка на тэрыторыі замкавага комплексу ў Міры / І. Ганецкая // Беларускі гістарычны часопіс. – 2019. – № 5. – С. 35–40.

Прыведзены вынікі археалагічных раскопак, што ажыццяўляліся на працягу 2016–2018 гг. на тэрыторыі замкавага комплексу ў Міры. Падчас пошукавых работ быў выяўлены раней неведомы помнік архітэктуры XVI–XVIII стст., які размяшчаўся на рэштках палаца князёў Святаполк-Мірскіх.

246. **Гладышчук, А.** Рэдкія і дзівосныя знаходкі старажытнага горада / А. Гладышчук // Маладосць. – 2015. – № 10. – С. 132–136.

Разгледжаны археалагічныя знаходкі 1970-х гадоў старажытнага Берасця.

247. **Голесник, С.** Докопаться до истины / С. Голесник // СБ. Беларусь сегодня. – 2017. – 4 мая. – С. 6–7.

О найденных останках возле деревень Хайсы и Дриколье Витебского района.

248. **Гусева, Е.** Витебская коллекция: на стыке столетий / Е. Гусева // Планета. – 2012. – № 10. – С. 64–71.

О шести клинках и семи нагрудных знаках и эмблемах, которые были найдены в Витебске на стройплощадке археологами.

236. **Бычэня, В.** Клады Полесскага мора / В. Бычэня // Народная газета. – 2008. – 2 крас. – С. 6.

Археалагічныя знаходкі на тэрыторыі солигорскіх шахт.

237. **Василишина, Ю.** С севера в Византию через Двину / Ю. Василишина // СБ. Беларусь сегодня. – 2017. – 1 февр. – С. 10.

Об археологических находках времен IX–X вв. на территории Витебской области.

238. **Войтехович, А. В.** Элементы деревянных конструкций в курганах с погребениями останков кремации на территории Полоцкой земли / А. В. Войтехович // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., [20–21 кастр. 2011 г., 14–15 лістап. 2012 г.], Віцебск / Упр. ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2013. – С. 18–20.

239. **Гай, Е.** Найдена могила потомка полоцких князей: [Г. Глубокое, Витеб. обл.] / Е. Гай // Белоруссия. – 1997. – 16–18 сент. – С. 4.

240. **Галеснік, С.** Таямніца старажытнага кургана / С. Галеснік // Беларусь. – 2009. – № 10. – С. 46–47.

Археалагічныя знаходкі ў вёсцы Друцк Талачынскага раёна.

241. **Галоўка, С.** Яго насіў Ізяслаў?: знойдзены ў Бабруйску шлем можа стаць унікальнай гістарычнай рэліквіяй Беларусі / С. Галоўка // Беларуская думка. – 2019. – № 5. – С. 52–55.

Матэрыял прысвечаны знойдзенай у Бабруйску ўнікальнай гістарычнай рэліквіі – рыцарскаму шлему канца X – пачатку XI ст.

242. **Галынскі, Р. Д.** Агульны агляд комплексу артэфактаў з археалагічных даследаванняў на тэрыторыі гістарычнага цэнтру г. Быхава / Р. Д. Галынскі // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2019. – № 9. – С. 115–122.

243. **Галынскі, Р. Д.** Археалагічныя разведкі на тэрыторыі г. Быхава Магілёўскай вобласці ў 2012 годзе / Р. Д. Галынскі // Вестник

Апавядаецца пра гісторыю Свята-Елісееўскага мужчынскага манастыра – аднаго са старажытных праваслаўных манастыроў Беларусі.

111. **Галынскі, Р.** Побываваў паўсядзённасць жыхароў Быхава ў XIV–XVIII стст. (па дадзеных археалагічных, пісьмовых, іканаграфічных крыніц) / Р. Галынскі // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 9. – С. 53–58.

Прадстаўлены складнікі побыту насельніцтва сярэднявечнага Быхава на падставе разгляду розных гістарычных крыніц.

112. **Галынскі, Р. Д.** Тыповыя рамесныя вырабы з Быхава XVI–XVIII стст. (па дадзеных пісьмовых і археалагічных крыніц) / Р. Д. Галынскі // Веснік Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова. Серыя А, Гуманитарныя навукі: гісторыя, філасофія, філалогія. – 2019. – № 2. – С. 20–28.

Разгледжаны комплекс рамесных спецыяльнасцей у Быхаве XVI–XVIII стст. Звяртаецца ўвага на комплекс археалагічных калекцый, якія можна звязаць з рамяством і вытворчасцю.

113. **Галынскі, Р. Д.** Узбраенне Магілёва ў канцы XVI – XVII стагоддзі (агульны агляд) / Р. Д. Галынскі // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2014. – № 9. – С. 20–24.

Разгледжаны комплекс сродкаў абароны і нападу магілёўскіх мяшчан у акрэслены перыяд.

114. **Гаршкоў, А. Д.** Паляванне і збіральніцтва ў палеаэканоміцы старажытнага насельніцтва Беларусі ў перыяд 40–10,7 тыс. гадоў назад / А. Д. Гаршкоў // Гісторыя і грамадазнаўства. – 2023. – № 2. – С. 3–13.

115. **Горшков, А. Д.** Кремневые комплексы памятников финального палеолита на территории Озёрской низменности / А. Д. Горшков, А. А. Добриян // Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 1, Гісторыя і археалогія. Філасофія. Паліталогія. – 2018. – Т. 10, № 2. – С. 61–70.

116. **Гурин, М. Ф.** Древнее железо Белорусского Поднепровья: I тысячелетие н. э. / М. Ф. Гурин. – Минск : Наука и техника, 1982. – 126 с.

117. **Гусева, Е.** Вода селов: городище на озере Селява и его тайны / Е. Гусева // Планета. – 2017. – № 7. – С. 28–35.

118. **Гусева, Е.** Жизнь и смерть Глусского замка / Е. Гусева // Планета. – 2013. – № 2. – С. 56–63.

119. **Гусева, Е.** Каменец. Исправленному верить / Е. Гусева // Планета. – 2012. – № 3. – С. 74–81.

О Белой Веже, которая положила начало истории белорусского городка Каменец.

120. **Гусева, Е.** Кутеинский монастырь: на земле и под землей / Е. Гусева // Планета. – 2012. – № 12. – С. 66–73.

История Кутеинского православного монастыря.

121. **Гусева, Е.** Смедин – город, потерянный в веках / Е. Гусева // Планета. – 2012. – № 4. – С. 60–67.

О древнем городе Смедин – крохотном поселении, затерянном в Белорусском Полесье.

122. **Гусева, Е.** Тайна Друцкого кургана / Е. Гусева // Планета: Беларусь и мир. – 2011. – № 12. – С. 62–67.

123. **Гусева, Е.** Юровичи: мамонты, княжеские распри и чудотворная икона / Е. Гусева // Планета. – 2012. – № 9. – С. 68–75.

О самой древней в Беларуси стоянке человека – Юровичах.

124. **Дук, Д. У.** Гісторыя Полацка : па матэрыялах археалагічных даследаванняў : вучэб.-метад. комплекс / Д. У. Дук. – Наваполацк : Полац. дзярж. ун-т, 2006. – 112 с.

125. **Дучыц, Л. У.** Археалагічныя помнікі ў назвах, вераваннях і паданнях беларусаў / Л. У. Дучыц ; пад рэд. М. А. Ткачова. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 59 с.

126. **Здановіч, Н. І.** Беларуская паліваная кераміка XI–XVIII стст. / Н. І. Здановіч, А. А. Трусаў. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 183 с.

228. **Археалагічныя** знаходкі з асабістай калекцыі С. Л. Міхайкі : каталог / [уклад. Н. Г. Лугіна]. – Віцебск : НПКМЗ, 2010. – 169 с.

229. **Асіноўскі, С. М.** Дырхемы, дэнарыі, дукаты: таямніцы беларускіх скарбаў / С. М. Асіноўскі // Архівы і справаводства. – 2021. – № 6. – С. 152–163.

230. **Ашэйчык, В. У.** Помнікі каменнага і бронзавага вякоў у правабярэжжы Нёмана каля Стоўбцаў (паводле даследаванняў 2012–2014 гг.) / В. У. Ашэйчык, А. У. Вайтовіч, І. Л. Прыстаўка // Журнал Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Історыя. – 2018. – № 2. – С. 118–129.

231. **Ашэйчык, В. У.** Рэшткі драўлянага чоўна з-пад в. Скорбічы (Дружба) у Беларускай Пабужжы / В. У. Ашэйчык, В. Г. Белявец // Журнал Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Історыя. – 2020. – № 3. – С. 72–82.

232. **Багамазава, Г.** Таямніцы склепа: пад Драгічынам археолагі знайшлі астанкі прадстаўнікоў роду Ажэшкі / Г. Багамазава // Беларусь. – 2008. – № 4. – С. 30.

233. **Бубенька, Т.** Кафля з гербамі Агінскіх з Віцебска / Т. Бубенька, Л. Хмяльніцкая // Віцебскі сшытак. – 1995. – № 1. – С. 63–64.

234. **Бубенько, Т. С.** Городище Загорцы: культурно-хронологические горизонты (по материалам раскопок 2020–2021 гг.) / Т. С. Бубенько // Вестник Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 1, Гісторыя і археалогія. Філасофія. Паліталогія. – 2022. – Т. 14, № 3. – С. 29–40.

235. **Бубенько, Т. С.** Позднесредневековое кладбище в агрогородке Камень Лепельского района в свете археологических исследований 1999 года / Т. С. Бубенько, В. В. Черевко // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2020. – № 1. – С. 40–44.

Представлены результаты археологических раскопок 1999 г. на позднесредневековом грунтовом кладбище возле агрогородка Камень Лепельского района.

ЗАКОПАННЫЕ СЕКРЕТЫ: АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ОТКРЫТИЯ И НАХОДКИ

222. **Авласович, А. М.** Результаты археологического изучения погребальной обрядности Славгородского района Могилевской области по материалам 2014–2017 гг. / А. М. Авласович // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2021. – № 1. – С. 2–11.

Представлены результаты археологических раскопок курганного могильника Взмутное, обнаруженного на территории Могилевского Поднепровья.

223. **Авласович, А. М.** «Сидячие» погребения курганных некрополей Могилевского Поднепровья в восточноевропейском контексте / А. М. Авласович // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2015. – № 9. – С. 111–120.

На материале археологических раскопок рассмотрен феномен сидячего положения костяков в курганных насыпях Могилевского течения Днепра.

224. **Антановіч, К.** Дзе быў мінскі пасад? / К. Антановіч // Культура. – 2010. – 11–17 верас. (№ 37). – С. 14.

Новыя артэфакты старога горада.

225. **Антановіч, К.** І нават пояс вікінга: карта адкрыццяў археалагічнага года / К. Антановіч // Культура. – 2009. – 10–16 студз. (№ 1/2). – С. 14.

226. **Антановіч, К.** Інтэрпрэтацыя баявой сякеры / К. Антановіч // Культура. – 2010. – 23–29 кастр. (№ 43). – С. 14.

У вёсцы Галіны Жупранскага сельсавета былі знойдзены фрагменты лянной керамікі і асобныя часткі жалезных прадметаў.

227. **Антыпаў, Ю.** Старажытны ўзгорак раскрывае таямніцы / Ю. Антыпаў // Беларусь. – 2007. – № 8. – С. 36–37.

127. **Калечиц, Е. Г.** Памятники каменного и бронзового веков Восточной Белоруссии / Е. Г. Калечиц. – Минск : Наука и техника, 1987. – 158 с.

128. **Калечыц, А. Г.** Палеалітычныя помнікі Беларусі: культурна-храналагічная ідэнтыфікацыя : манаграфія / А. Г. Калечыц, А. У. Коласаў, В. С. Абухоўскі. – Мінск : Беларус. навука, 2010. – 322 с.

129. **Калечыц, А. Г.** Чалавек і асяроддзе: каменны век, Заходняе Палессе / А. Г. Калечыц ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларус. навука, 2018. – 586 с.

130. **Калядзінскі, Л.** Археалагічныя помнікі Капыля як аб'ект турыстычнай увагі / Л. Калядзінскі // Наука и инновации. – 2021. – № 7. – С. 23–27.

Прааналізаваны гарадзішча, тэрыторыя вакольнага горада XII–XIII стст., курганны некропаль X–XI стст., замкавая крыніца, якія з'яўляюцца слаўтасцямі Капыля.

131. **Каробушкіна, Т. М.** Насельніцтва Беларускага Пабужжа X–XIII стст. / Т. М. Каробушкіна ; [наук. рэд. П. Ф. Лысенка] ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларус. навука, 1999. – 128 с.

132. **Клімаў, М. В.** Археалагічны комплекс Лучна-1 у акрузе Полацка (XI–XVI стст.) / М. В. Клімаў ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларус. навука, 2019. – 567 с.

133. **Клімаў, М. В.** Вясковыя паселішчы ў акрузе Полацка X – сярэдзіны XVI ст. : аўтарэф. дыс. ... канд. гіст. навук : 07.00.06 / М. В. Клімаў ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск, 2005. – 19 с.

134. **Колединский, Л.** Верхний замок Витебска – уникальный археологический объект (изучение и сохранение) / Л. Колединский // Беларуская думка. – 2022. – № 6. – С. 85–91.

Статья посвящена Верхнему замку Витебска – древнейшей исторической части города, первое и достоверное упоминание которого в письменных источниках относится к 1021 г.

135. **Колединский, Л. В.** Верхний замок Витебска (IX–XVIII вв.) = Castle superior of Vitebsk (IX–XVIII centuries) / Л. В. Колединский ; [науч. ред. П. Ф. Лысенко] ; Нац. акад. наук Беларуси, Центр исслед. белорус. культуры, яз. и лит., Витеб. обл. краевед. музей. – Гродно : ЮрСаПринт, 2021. – 631 с. + 1 электрон. опт. диск (CD-ROM).

136. **Колединский, Л. В.** Верхний замок Витебска: основные итоги археологического изучения за 100 лет (конец XIX – конец XX в.) / Л. В. Колединский // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 113–143.

137. **Копытин, В. Ф.** Археологические памятники Глусского района Могилевской области : монография / В. Ф. Копытин ; М-во образования Респ. Беларусь, Могилев. гос. ун-т, Могилев. обл. краевед. музей. – Могилев : Могилев. гос. ун-т, 2004. – 146 с.

138. **Копытин, В. Ф.** Памятники финального палеолита и мезолита Верхнего Поднепровья / В. Ф. Копытин ; М-во народного образования Респ. Беларусь, Могилев. гос. пед. ин-т, Могилев. обл. краевед. музей. – Могилев : Могилев. упр. по печати, 1991. – 86 с.

139. **Кошман, В. I.** Паселішчы міжрэчча Бярэзіны і Дняпра ў X–XIII стст. : [манаграфія] / В. I. Кошман ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларус. навука, 2008. – 281 с.

140. **Краўцэвіч, А. К.** Гаряды і замкі Беларускага Панямоння XIV–XVIII стст.: планіроўка, культурны слой / А. К. Краўцэвіч ; [наук. рэд. М. А. Ткачоў]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1991. – 171 с.

141. **Ксензов, В. П.** Палеолит и мезолит Белорусского Поднепровья / В. П. Ксензов ; науч. ред. Н. Н. Гурина. – Минск : Наука и техника, 1988. – 131 с.

142. **Лаўрэш, Л.** Селішчы і гарадзішчы гістарычнай Лідчыны / Л. Лаўрэш // Наша слова. – 2011. – 6 ліп. (№ 27). – С. 4.

217. **Теория** и методы археологических исследований : сб. науч. тр. / отв. ред. В. Ф. Генинг [и др.] ; АН УССР, Ин-т археологии. – Киев : Наук. думка, 1982. – 212 с.

218. **Чараўка, В. У.** Археалагічныя даследаванні на могілніку каля вёскі Васькавічы Глыбоцкага раёна / В. У. Чараўка // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2023. – № 1. – С. 14–19.

У артыкуле прыводзяцца вынікі шурфоўкі могілніка каля в. Васькавічы Глыбоцкага раёна ў 2015 г.

219. **Чараўко, В. У.** Археалагічнае вывучэнне грунтовых пахаванняў XVI–XVIII стагоддзяў на могілніку каля в. Клешчыно Бешанковіцкага раёна ў 2013 годзе / В. У. Чараўко // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2015. – № 9. – С. 84–89.

Прыведзена апісанне археалагічных раскопак на грунтовым могілніку каля в. Клешчыно Бешанковіцкага раёна Віцебскай вобласці ў 2013 г.

220. **Чараўко, В. У.** Археалагічныя даследаванні на кургана-жальнічным могілніку каля в. Бірулі Докшыцкага раёна ў 2011 г. / В. У. Чараўко // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., [20–21 кастр. 2011 г., 14–15 лістап. 2012 г., Віцебск / Упр. ідэалаг. работы, культуры і па справах моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2013. – С. 24–25.

221. **Щапова, Ю. Л.** Естественнонаучные методы в археологии : учеб. пособие / Ю. Л. Щапова. – М. : Изд-во МГУ, 1988. – 148 с.

210. **Новые** методы в археологических исследованиях : сб. ст. / отв. ред. и предисл. С. И. Руденко ; АН СССР, Ин-т археологии. – М.-Л. : Изд-во АН СССР, 1963. – 241 с.

211. **Пачобут, Н. А.** Валарызацыя аб'екта археалагічнай спадчыны / Н. А. Пачобут // Веснік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. – 2021. – № 3. – С. 23–30.

212. **Почобут, Н. А.** Идентификация объектов историко-культурного наследия на примере бывшего шпиталя и костела Св. Духа в Гродно / Н. А. Почобут // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия Е, Педагогические науки. – 2019. – № 15. – С. 105–115.

Использован культурологический подход к рассмотрению проблемы идентификации объектов историко-культурного наследия. Содержание процесса идентификации раскрывается на примере проведенного автором охранного (спасательного) археологического исследования в исторической части города Гродно на территории шпиталя и костела Святого Духа (XVI–XIX вв.).

213. **Проблемы** реконструкций в археологии : сб. ст. / отв. ред. Р. С. Васильевский, Ю. П. Холюшкин ; АН СССР, Сиб отд-ние, Ин-т истории, филологии и философии. – Новосибирск : Наука, 1985. – 160 с.

214. **Семенов, В. В.** Видовая идентификация археологической находки / В. В. Семенов // Судебная экспертиза Беларуси. – 2018. – № 2. – С. 67–71.

215. **Статистико-комбинаторные** методы в археологии : сб. ст. / Б. А. Колчин ; под ред. Б. А. Колчина, Я. А. Шера ; АН СССР, Ин-т археологии. – М. : Наука, 1970. – 249 с.

216. **Тарасевич, В.** Метадалагічныя аспекты рэканструкцыі крывіцкага жаночага строю (на прыкладзе пахавання 1 кургана 12 некропаля Наўры II) / В. Тарасевич // Беларускі гістарычны часопіс. – 2020. – № 10. – С. 11–17.

Прадстаўлены метадалогія і вынікі рэканструкцыі ўпрыгажэнняў галавы і рук крывічанкі на падставе матэрыялаў з комплексу археалагічных помнікаў Наўры Мядзельскага раёна Мінскай вобласці.

143. **Левко, О.** Шклов. Рожденный трижды / О. Левко ; беседовала К. Гусева // Планета. – 2012. – № 6. – С. 64–71.

Об истории города Шклова рассказала заведующая Центром истории доиндустриального общества Института истории Национальной академии наук Беларуси, доктор исторических наук, профессор О. Левко.

144. **Левко, О. Н.** Витебское Подвинье в процессе формирования и функционирования пути «из варяг в греки» / О. Н. Левко // Беларуская Падзвінне: вопыт, методыка і вынікі палявых і міждысцыплінарных даследаванняў : зб. навук. арт. III Міжнар. навук. канф. (Полацк, 14–15 крас. 2016 г.) / пад агул. рэд. Д. У. Дука, У. А. Лобача, А. І. Корсак. – Наваполацк, 2016. – Ч. 1. – С. 4–10.

145. **Лысенко, П.** Откуда пошла земля белорусская: дреговичи, кривичи, радимичи / П. Лысенко, Г. Штыхов. – Минск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2017. – 48 с. – (История для школьников).

146. **Лысенко, П. Ф.** Города Туровской земли / П. Ф. Лысенко ; ред. В. В. Седов ; Акад. наук Беларус. ССР, Ин-т истории. – Минск : Наука и техника, 1974. – 199 с.

147. **Лысенко, П. Ф.** Древний Туров / П. Ф. Лысенко ; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларус. навука, 2004. – 180 с.

148. **Лысенко, П. Ф.** Дреговичи / П. Ф. Лысенко ; под ред. В. В. Седова ; АН БССР, Ин-т истории. – Минск : Навука і тэхніка, 1991. – 242 с.

149. **Максімовіч, А. М.** З гісторыі вывучэння археалагічных помнікаў басейна ракі Шчары / А. М. Максімовіч // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2014. – № 9. – С. 38–45.

Даследавана гісторыя археалагічных помнікаў эпохі Сярэднявечча на тэрыторыі басейна ракі Шчары.

150. **Максімовіч, А. М.** Курганныя могільнікі на тэрыторыі басейна ракі Шчары: гісторыя даследавання і культурна-храналагічная

інтэрпрэтацыя / А. М. Максімовіч // Весці Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. – 2016. – № 1. – С. 51–59.

На падставе археалагічных даных разгледжана пытанне, якое звязана з вызначэннем этнічнай прыналежнасці сярэдневяковага насельніцтва рэгіёна басейна ракі Шчыры.

151. **Марзалюк, І. А.** Магілёў у XII–XVIII стст.: па матэрыялах археалагічнага даследавання і пісьмовых крыніц : аўтарэф. дыс. ... канд. гіст. навук : 07.00.06 / І. А. Марзалюк ; АН Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск, 1996. – 18 с.

152. **Митрофанов, А. Г.** Железный век средней Белоруссии: VII–VI вв. до н. э. – VIII в. н. э. / А. Г. Митрофанов ; [науч. ред. Г. В. Штыхов] ; Акад. наук Белорус. ССР, Ин-т истории. – Минск : Наука и техника, 1978. – 160 с.

153. **Мядзведзева, В. У.** Вырабы касцярэзнай вытворчасці з тэрыторыі Полацкай зямлі IX–XIII стст.: тэхналогія, тыпалогія, храналогія : аўтарэф. дыс. ... канд. гіст. навук : 07.00.06 / В. У. Мядзведзева ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск, 2009. – 26 с.

154. **Мяцельскі, А. А.** Старадаўні Крычаў: гіст.-археал. нарыс горада ад старажыт. часоў да канца XVIII ст. / А. А. Мяцельскі. – Мінск : Беларус. навука, 2003. – 167 с.

155. **Наркевіч, Н.** Колты як частка ўрачыстага ювелірнага ўбрання жанчын на тэрыторыі Беларусі XII–XIII стст. / Н. Наркевіч // Роднае слова. – 2011. – № 2. – С. 102–105.

156. **Нікіфароўскі, М.** Ганчарныя тэракоты Віцебска па археалагічных знаходках / М. Нікіфароўскі ; пер. з рус. Т. Мінютка // Маладосць. – 2015. – № 9. – С. 122–132.

157. **Піваварчык, С.** Ад гарадзішча да ўмацаванага раёна: тысячагадовая гісторыя гродзенскай фартыфікацыі / С. Піваварчык // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 10. – С. 7–15.

На падставе гісторыка-археалагічных даследаванняў прааналізавана сістэма ўмацавання г. Гродна: ад найпрасцейшых

государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2022. – № 9. – С. 67–70.

Прааналізаваны даныя па хімічным складзе вырабаў з каляровых металаў, знойдзеных на тэрыторыі Паўночнай і Цэнтральнай Беларусі.

204. **Мартынов, А. И.** Методы археологического исследования : учеб. пособие для вузов / А. И. Мартынов, Я. А. Шер. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Высш. шк., 2002. – 240 с.

205. **Марфина, О.** Палеоантропология Беларуси: полвека открытий / О. Марфина // Наука и инновации. – 2015. – № 1. – С. 68–72.

Рассмотрена история палеоантропологических исследований древнего населения Беларуси. Показана неоднородность антропологического состава средневековых жителей, определены черты сходства и различий славянских племен с иноэтничными.

206. **Марфина, О. В.** Изучение остеологических материалов из городских погребений с территории Беларуси / О. В. Марфина, О. А. Емельяничик // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2017. – № 9. – С. 23–27.

Рассмотрена история антропологических исследований скелетных материалов, выявленных в ходе археологических раскопок на территории белорусских городов.

207. **Математические** методы в социально-экономических и археологических исследованиях : сб. ст. / отв. ред. И. Д. Ковальченко [и др.] ; АН СССР, Отд-ние истории, Комис. по применению мат. методов и ЭВМ в ист. исслед. – М. : Наука, 1981. – 415 с.

208. **Методика** археологических исследований и раскопки археологических памятников : сб. ст. / И. Т. Кругликова ; отв. ред. И. Т. Кругликова [и др.] ; АН СССР, Ин-т археологии. – М. : Наука, 1977. – 111 с. – (Краткие сообщения).

209. **Методика** полевых археологических исследований : сб. ст. / отв. ред. Д. Б. Шелов ; АН СССР, Ин-т археологии. – Л. : Наука, Ленингр. отд-ние, 1989. – 100 с.

выкарыстання археалагічнай спадчыны) Інстытута гісторыі НАН Беларусі.

200. **Магалінскі, І. У.** Выкарыстанне метадаў прыродазнаўчых навук для вывучэння прадукцыі сярэднявечных металаапрацоўчых рамёстваў на тэрыторыі Беларусі (гістарыяграфічны нарыс) / І. У. Магалінскі // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2018. – № 9. – С. 98–102.

Апісана гісторыя выкарыстання ў беларускай археалогіі метадаў прыродазнаўчых навук для вывучэння прадукцыі металаапрацоўчых рамёстваў сярэднявечнага перыяду.

201. **Магалинский, И. В.** Применение металлографии для изучения технологии ювелирного производства X–XVIII вв. (по материалам отдельных находок из археологических памятников Северной и Центральной Беларуси) / И. В. Магалинский, О. П. Штемпель // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2020. – № 9. – С. 111–115.

Рассмотрены возможности применения металлографического метода для анализа изделий из цветных металлов в контексте изучения технологии древнего ювелирного ремесла.

202. **Магалинский, И. В.** Элементный состав цветного металла X–XIII вв. с территории Центральной Беларуси (по материалам исследований археологических комплексов Менка, Василевщина, Фрунзе, Дружба) / И. В. Магалинский, А. В. Войтехович // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2021. – № 9. – С. 69–71.

Проанализирован химический состав изделий из цветных металлов X–XIII вв., обнаруженных в ходе археологических исследований на территории Центральной Беларуси.

203. **Магалінскі, І. У.** Элементны склад прадметаў хрысціянскага культу з каляровых металаў X–XVIII стст. з тэрыторыі Паўночнай і Цэнтральнай Беларусі / І. У. Магалінскі // Вестник Полоцкого

драўляна-земляных канструкцый да сучасных фартыфікацыйных збудаванняў.

158. **Піліповіч, В. Ю.** Археалагічныя помнікі Маларытчыны / В. Ю. Піліповіч, А. А. Дацкевіч // Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. Серыя 2, Гісторыя. Эканоміка. Права. – 2015. – № 2. – С. 25–31.

159. **Плавінскі, М.** Комплекс археалагічных помнікаў Кастыкі ў вярхоўях Віліі: гісторыя і вынікі даследаванняў 1856, 1973, 2016 і 2018 гадоў / М. Плавінскі, М. Латышава // Беларускі гістарычны часопіс. – 2020. – № 11. – С. 13–27.

Прадстаўлены вынікі верыфікацыі раскопак курганных могільнікаў Вілейскага раёна, якія былі здзейсненыя ў папярэднія гады, шляхам правядзення новых палявых археалагічных даследаванняў. Апісаны знойдзеныя артэфакты.

160. **Плавінскі, М.** Мядзельскі замак: вынікі археалагічных даследаванняў і магчымасці іх візуалізацыі / М. Плавінскі, Ю. Власюк // Беларускі гістарычны часопіс. – 2017. – № 10. – С. 15–20.

Вылучаны этапы ўзвядзення і функцыянавання фартыфікацыйных умацаванняў Мядзельскага замка і прапанаваны варыянты рэканструкцыі яго знешняга выгляду ў розны час.

161. **Плавінскі, М.** Новы тып жаночага пахавальнага галаўнога ўбору насельніцтва Верхняга Павілля эпохі Сярэднявечча / М. Плавінскі, М. Сцяпанавя // Беларускі гістарычны часопіс. – 2017. – № 1. – С. 17–21.

Артыкул прысвечаны аналізу матэрыялаў раскопак курганных могільнікаў Наўры і Кастыкі, якія дазваляюць рэканструяваць жаночы пахавальны галаўны ўбор насельніцтва Беларускага Павілля XI–XII стст.

162. **Плавінскі, М.** У пошуках новых поглядаў на гісторыю крывічоў Беларускага Падзвіння / М. Плавінскі // Беларускі гістарычны часопіс. – 2020. – № 5. – С. 12–18.

Разгледжаны асаблівасці археалагічнай культуры смаленска-полацкіх доўгіх курганоў, у прыватнасці пахавальнага абраду крывічоў памежжа Беларускага Падзвіння і Смаленскага Падняпроўя.

163. **Плавінскі, М. А.** Археалагічныя цуды Беларусі : [для сярэд. і ст. шк. узросту] / М. А. Плавінскі ; фотаздымкі В. Беяўца [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл. імя Петруся Броўкі, 2021. – 63 с. – (Беларуская дзіцячая энцыклапедыя).

164. **Плавінскі, М. А.** Археалогія пахавальных помнікаў Паўночнай Беларусі канца 1 – пачатку 2 тыс. н. э.: стан і перспектывы даследаванняў / М. А. Плавінскі // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2021. – № 9. – С. 97–105.

Прааналізаваны сучасны стан вывучэння пахавальных помнікаў Паўночнай Беларусі і акрэслены задачы далейшых даследаванняў.

165. **Плавінскі, У. А.** Тыпа-храналагічная эвалюцыя жалезных наканечнікаў стрэл X–XV стст. з тэрыторыі паўночнай Беларусі / У. А. Плавінскі // Журнал Белорусского государственного университета. История. – 2017. – № 4. – С. 115–128.

166. **Поболь, Л. Д.** Археологические памятники Белоруссии: железный век / Л. Д. Поболь ; [науч. ред. М. А. Ткачев] ; Акад. наук БССР, Ин-т истории. – Минск : Наука и техника, 1983. – 456 с.

167. **Поболь, Л. Д.** Древности Туровщины / Л. Д. Поболь ; [науч. ред. О. Н. Левко] ; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – 2-е изд., доп. и перераб. – Минск : Беларус. навука, 2004. – 143 с.

168. **Поболь, Л. Д.** Славянские древности Белоруссии : свод археолог. памятников раннего этапа зарубинецкой культуры – с середины III в. до н. э. по начало II в. н. э. / Л. Д. Поболь ; ред. Ю. В. Кухаренко ; Акад. наук Беларус. ССР, Ин-т истории. – Минск : Наука и техника, 1974. – 424 с.

169. **Поболь, Л. Д.** Славянские древности Белоруссии: могильники раннего этапа зарубинецкой культуры / Л. Д. Поболь ; Акад. наук Беларус. ССР, Ин-т истории. – Минск : Наука и техника, 1973. – 241 с.

170. **Поболь, Л. Д.** Славянские древности Белоруссии: ранний этап зарубинецкой культуры / Л. Д. Поболь ; [ред. Ю. В. Кухаренко] ; Акад. наук Беларус. ССР, Ин-т истории. – Минск : Наука и техника, 1971. – 232 с.

Представлена атрибуция вислой свинцовой актовой печати (буллы), найденной во время археологических раскопок в Полоцке в 2005 г. в стратиграфическом слое XI–XII вв.

195. **Дук, Д. У.** Да пытання гістарыяграфіі метадалогіі археалагічнага даследавання Беларусі ў XIX ст. : [ёсць звесткі па Віцебшчыне] / Д. У. Дук // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2005. – № 7. – С. 31–39.

196. **Залилов, И. З.** О датировке архитектурных памятников Полоцка XI–XII веков / И. З. Залилов // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2015. – № 9. – С. 127–134.

Уточнены датировки памятников архитектуры раннесредневекового Полоцка, как сохранившихся до наших дней (Спасо-Преображенская церковь), так и известных только по письменным и археологическим источникам.

197. **Использование** методов естественных наук в археологии : сб. науч. тр. / редкол.: В. Ф. Генинг (отв. ред.) [и др.] ; АН УССР, Ин-т археологии. – Киев : Наук. думка, 1978. – 130 с.

198. **Колединский, Л. В.** «Что же зеркальце в ответ?»: об атрибуции одной находки – деревянном изделии конца XIII – нач. XIV вв. из раскопок Верхнего замка Витебска / Л. В. Колединский // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., [20–21 кастр. 2011 г., 14–15 лістап. 2012 г., Віцебск / Упр. ідэалаг. работы, культуры і па справах моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2013. – С. 30–33.

199. **Лакіза, В.** Штодзённыя пошукі новых адкрыццяў / В. Лакіза, А. Мядзведзеў // Звезда. – 2011. – 30 ліп. – С. 4.

Археалагічныя даследаванні апошняга часу на тэрыторыі Беларусі, якія праводзяцца супрацоўнікамі трох аддзелаў археалогіі (першабытнага грамадства, сярэднявечага перыяду, захавання і

189. **Археология** и естественные науки / под ред. Б.А. Колчина ; Б. В. Андрианов [и др.] ; АН СССР, Ин-т археологии. – М. : Наука, 1965. – 346 с.

190. **Башун, Е.** Познать историю через раскопки / Е. Башун // Витебские вести. – 2022. – 26 июля. – С. 21.

Об археологических раскопках около д. Веревки Лепельского района на месте бывшего поселения эпохи мезолита, неолита и бронзового века «Береца-1».

191. **Васильев, С.** Биологические часы / С. Васильев // Вокруг света. – 2019. – № 9. – С. 86–90.

Рассмотрены методы анализа артефактов с целью определения их возраста в работе археологов и палеонтологов.

192. **Гаршкоў, А.** Гаспадарчыя стратэгіі першабытнага насельніцтва па вырабе прыладаў працы ў познеледавіковы час (на прыкладзе помніка Гродна 14) / А. Гаршкоў // Беларускі гістарычны часопіс. – 2022. – № 10. – С. 18–26.

На падставе вывучэння артэфактаў археалагічнага помніка Гродна 14 прааналізаваны тэхналогіі вырабу каменных прылад працы з крэменю ў першабытным грамадстве.

193. **Дернович, С. Д.** Социокультурная атрибуция равноплечной фибулы из раскопок городища Масковичи [Браславский район] / С. Д. Дернович // Беларусь праз призму рэгіянальнай гісторыі. Браслаўскія чытанні : (да 950-годдзя горада Браслава) / рэдкал.: В. В. Даніловіч (гал. рэд.) [і інш.] ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск, 2016. – С. 45–54.

194. **Дук, Д. В.** Актовая печать епископа Константина из Керамоса (из археологического собрания средневекового Полоцка) / Д. В. Дук // Веснік Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова. Серыя А, Гуманітарныя навукі: гісторыя, філасофія, філалогія. – 2020. – № 1. – С. 4–8.

171. **Сапунов, А. П.** Двинские или Борисовы камни : исследование А. Сапунова, действительного члена Витебского губернского статистического комитета, члена-соревнователя Императорского общества истории и древностей Российских при Московском университете и действительного члена исторического общества при Императорском С.-Петербургском университете / А. П. Сапунов. – Витебск : Тип. Витеб. губ. правления, 1890. – 31 с.

172. **Семенюга, Т.** О чем говорят камни / Т. Семенюга // Планета. – 2014. – № 5. – С. 68–75.

О загадках валунов и надписей на них.

173. **Соловьев, А. А.** Архитектурно-исторические подземные сооружения: колодец Полоцкого иезуитского коллегіума (середина XVIII – начало XX века) / А. А. Соловьев // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия F, Строительство. Прикладные науки. – 2015. – № 8. – С. 7–16.

Представлены результаты изучения старейшего гидротехнического сооружения – колодца Полоцкого иезуитского коллегіума.

174. **Спаса-Праабражэнская** царква ў Полацку: вынікі архітэктурна-археалагічных даследаванняў 2017 года / Я. Торшын [і інш.] // Беларускі гістарычны часопіс. – 2019. – № 2. – С. 28–34.

Акрэслены архітэктурна-планіровачныя асаблівасці Полацкай Спаса-Праабражэнскай царквы, якія сведчаць пра тое, што будавалася яна як храм-пахавальня.

175. **Спирин, И. В.** Некоторые особенности строения укреплений Шкловского замка и бастионной крепости у д. Митьковщина: (по данным раскопок 2014 г.) / И. В. Спирин // Веснік Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова. Серыя А, Гуманітарныя навукі (гісторыя, філасофія, філалогія). – 2016. – № 2. – С. 37–43.

176. **Старый** архивариус. Секреты старого архивариуса. Курганы Беларуси // Архівы і справаводства. – 2023. – № 2. – С. 165–172.

Статья посвящена истории изучения и типологии курганов в Беларуси.

177. **Ткачоў, А. Ю.** Гісторыя вывучэння помнікаў каменнага і бронзавага вякоў Беларускага Пабужжа / А. Ю. Ткачоў // Весці Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. – 2012. – № 4. – С. 83–89.

Выдзелены два этапы ў гісторыі палявога вывучэння помнікаў каменнага і бронзавага вякоў у Паўднёва-Заходняй Беларусі.

178. **Ускова, Т.** Таинственная монограмма сулит паломничество ... / Т. Ускова // Белорусская нива. – 2011. – 15 окт. – С. 14.

О судьбе Роголодова камня – православной святыни под Оршей.

179. **Чараўко, В. У.** Інвентар пахаванняў беларускага Падзвіння XIV–XVIII стст.: да пытання аб безынвентарнасці пахаванняў / В. У. Чараўко // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння Л. В. Аляксеева, Віцебск, 28–29 кастр. 2010 г. / Упр. культуры Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2012. – С. 275–280.

180. **Чараўко, В. У.** Матэрыялы да карты пахавальных помнікаў Беларускага Падзвіння XIV–XVIII стагоддзяў / В. У. Чараўко // Вестник Полоцкого государственного университета, Серия А. Гуманитарные науки. – 2010. – № 7. – С. 14–20.

181. **Чарняўскі, М. М.** Касцяныя і рагавыя вырабы на паселішчах Крывінскага тарфяніку: неаліт – бронзавы век / М. М. Чарняўскі ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларус. навука, 2007. – 142 с.

182. **Чарняўскі, М. М.** Новыя дадзеныя па рыбацтву насельніцтва паселішчаў Крывінскага тарфяніка : (па матэрыялах даследаванняў 2008–2011 гг.) / М. М. Чарняўскі, Э. А. Ляшкевіч // Віцебскія старажытнасці : матэрыялы навук. канф., [20–21 кастр. 2011 г., 14–15 лістап. 2012 г., г. Віцебск / Упр. ідэалаг. работы, культуры і па справах моладзі Віцеб. аблвыканкама, Віцеб. абл. краязн. музей ; [рэдкал.: Г. У. Савіцкі, В. А. Шышанаў, Н. Ю. Шаркоўская]. – Мінск, 2013. – С. 11–13.

Разгледжаны паселішчы, размешчаныя на мяжы Бешанковіцкага і Сенненскага раёнаў Віцебскай вобласці.

183. **Шаблюк, В. У.** Сельскія паселішчы Верхняга Панямоння XIV–XVIII стст. / В. У. Шаблюк ; пад рэд. Я. Г. Звяругі ; Акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларус. навука, 1996. – 119 с.

184. **Шадыра, В. І.** Знакі-сімвалы на артэфактах эпохі жалеза ў Паўночнай Беларусі / В. І. Шадыра // Беларусь праз призму рэгіянальнай гісторыі. Браслаўскія чытанні : (да 950-годдзя горада Браслава) / рэдкал.: В. В. Даніловіч (гал. рэд.) [і інш.] ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск, 2016. – С. 35–45.

185. **Шадыро, В. И.** Ранний железный век северной Белоруссии / В. И. Шадыро ; под ред. А. Г. Митрофанова ; Акад. наук Белорус. ССР, Ин-т истории. – Минск : Наука и техника, 1985. – 126 с.

186. **Штыхов, Г. В.** Древнейшие города Белоруссии / Г. В. Штыхов, П. Ф. Лысенко ; АН БССР, Ин-т истории. – Минск : Наука и техника, 1966. – 84 с.

187. **Юрэцкі, С. С.** Месца супольнасцей ляснога неаліту беларускага Панямоння ў сістэме культурных сувязей (прыклад керамікі) / С. С. Юрэцкі // Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. Серыя 2, Гісторыя. Эканоміка. Права. – 2016. – № 1. – С. 91–96.

ДОКОПАТЬСЯ ДО ИСТИНЫ: МЕТОДИКА АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

188. **Александрова, Е. В.** Зачем археологу нанохимия? / Е. В. Александрова // Химия в школе. – 2023. – № 4. – С. 5–11.

Представлены методические рекомендации к проведению урока, раскрывающего возможности применения химических знаний в археологии.